

COLOFON

'Rosmalla' (ISSN 0925-2894)
wordt vier keer per jaar uitgegeven
onder eindverantwoording van
het bestuur van de
Heemkundekring Rosmalen

Postbus 64 – 5240 AB Rosmalen
www.heemkundekringrosmalen.nl

Werkgroep Redactieraad 'Rosmalla':

- Harry Coppens
- Martien Veekens
- Henk de Werd

Ontwerp en opmaak:

- Martien Veekens

Productie:

- Grafisch Ontwerp Atelier Meijs
- Drukkerij Van Gerwen

Losse nummers:

- € 4,50 per uitgave

Redactieadres:

- Stationsstraat 8,
5241 EE Rosmalen,
Tel.: 073-5218349

Kopij via e-mail

- martienveekens@hetnet.nl

**Iedere auteur draagt
persoonlijke verantwoordelijkheid
over zijn of haar artikel.**

**Niets uit deze uitgave
mag worden vermenigvuldigd,
tenzij bronvermelding plaatsvindt.**

Op 1 september 2003 bestond het
bestuur van de Heemkundekring
Rosmalen uit:

- Dorry Derhaag-Doomernik
(voorzitter)
- Jan Hoofs
(vice-voorzitter)
- Loek Hoogervorst
(1^e secretaris)
- Martien Veekens
(2^e secretaris)
- Kees van den Broek
(penningmeester)
- Kees Hellemons
(bestuurslid)
- N.N. (vacature)

JAARGANG 13 - NUMMER 3 SEPTEMBER 2003

INHOUDSOPGAVE

	<u>Pagina</u>
<i>Dorry Derhaag-Doomernik</i> In Memoriam Lies Boerakker-Hermens	2
<i>Arnoud-Jan Bijsterveld</i> Heemkunde in de 21 ^e eeuw	3
<i>Gerard Rooijakkers / Wim Arts / Wil van den Elzen</i> Een interlokaal volksliedconflict	10
<i>Jan Hoofs</i> Toon's eigen Durpke	12
<i>Martien Veekens / Yvonne van der Heijden</i> Kwartierstaten van getogen Rosmalenaren – 12 Antoon van Balkum	15
<i>Toon van Balkum †</i> 't Rosmalens Volkslied	16
<i>Martien Veekens / Cornelis Verhoeven</i> 't Is Rósmalen	17
<i>Cornelis Verhoeven †</i> Accent	18
<i>Gerard Rooijakkers / Cornelis Verhoeven / Martien Veekens</i> De folklore van het kleine verschil	20
<i>Dick van de Vrie</i> Karel V en de Annenborch	22
<i>Wim Veekens</i> Milhees, een oud toponiem bij Coudewater	25
<i>Henk de Werd</i> Misdienaars in de Lambertuskerk, 1941 t/m 1961	31
<i>Ciska van Erp</i> M'n uurste broek / Het rozenhoedje	41
<i>Martien Veekens</i> Birgittinessenring, een gouden vondst	43
<i>Wil Smulders</i> Excursie Heemkundekring Rosmalen 2003	44
<i>Harry Coppens</i> Voor U gehoord - 31	46
<i>Van het bestuur</i> Heemkundekring Rosmalen dankt zijn sponsors	48

HERKOMST ILLUSTRATIES

De tekening op de omslag is afkomstig uit de Top.Hist.Atlas
[R 74 / 010 (7)] KUB Tilburg, getiteld 'Rosmalen 1815'
Eigen foto's Martien Veekens: pagina 4,6
Collectie Jan Hoofs: pagina 12-14
Collectie Bouwhistorie, Archeologie, Monumentenzorg: pagina 22-24
Collectie Henk de Werd: pagina 31-40

IN MEMORIAM LIES BOERAKKER - HERMENS

Vrijdag 25 april 2003 was voor onze Heemkundekring Rosmalen een bijzondere dag. Na weken hard werken door vele vrijwilligers was het de openingsavond van een grootse tentoonstelling over de Heilige Birgitta van Zweden. We vierden samen met vele landen in Europa haar 700 jarige geboortjaar. Deze avond is echter voor onze vereniging ook een gedenkwaardige dag geworden. Ons gewaardeerd lid en enthousiaste vrijwilligster Lies Boerakker Hermens is op die avond onwel geworden en al de volgende dag overleden.

Lies zou na de openingsbijeenkomst in de kapel van het Landgoed Coudewater samen met andere vrijwilligers van onze vereniging gastvrouw zijn in de tentoonstellingsruimten. Tijdens de bijeenkomst in de kapel voelde zij zich niet lekker en was daarom blij dat ze na afloop in de frisse lucht stond. Maar haar hoofdpijnklachten waren zo ernstig dat zij naar

huis wilde. Elly van Horrik de Vaan heeft Lies in haar auto naar huis gebracht. Toen we later op de avond haar dochter belden om te horen hoe het met Lies ging, was ze al in het ziekenhuis en was haar toestand zeer zorgelijk. De andere morgen is Lies overleden. Wij waren erg geschrokken van dit onverwachte afscheid.

Lies was een trouw lid en altijd bereid om al dan niet samen met haar man Henk mee te werken als onze Heemkundekring weer eens een activiteit had georganiseerd. Tijdens onze feestweek in het jaar 2000, waarin we 700 jaar gemeenschap Rosmalen hebben gevierd, waren Lies en Henk alle dagen aanwezig op onze tentoonstelling in het Rodenborchcollege in Rosmalen. Het noodlot sloeg ook kort na deze viering toe, toen Henk aan dezelfde aandoening als waaraan Lies nu gestorven is, overleed.

Namens het bestuur en alle leden van onze vereniging wil ik in deze *in memoriam* onze oprechte deelneming uitspreken aan de kinderen en kleinkinderen van Lies en Henk. Om zo kort achter elkaar je ouders, schoonouders, oma en opa te verliezen is moeilijk te aanvaarden.

In onze speciale uitgave van Rosmalla over de Heilige Birgitta van Zweden, hebben wij als eerbetoon aan Lies een selectie afgedrukt van het gastenboek waarin Lies de laatste keer haar handtekening heeft gezet. Hiermee blijft zij voor altijd in herinnering van onze Heemkundekring Rosmalen.

Dorry Derhaag-Doomernik
voorzitter

HEEMKUNDE IN DE 21^E EEUW

Op donderdag 20 maart 2003 was professor Arnoud-Jan Bijsterveld te gast bij de Heemkundekring Rosmalen. Hij hield in 'De Bron' een schitterend betoog over de betekenis van de heemkunde en dan met name waar deze gericht is op de toekomst. Aan het verzoek om het door hem gehouden verhaal in Rosmalla te mogen publiceren werkte de heer Bijsterveld vol gaarne mee.

Martien Veekens

HEEMKUNDE IN DE 21STE EEUW: EEN TERUGBLIK EN VOORUITZICHT

In dit artikel wil ik kort terugblikken op de geschiedenis van de heemkunde in onze contreien maar vooral vooruit kijken naar wat de toekomst voor ons, liefhebbers van heemkunde, in petto heeft.

Heemkunde en heemkundekringen zijn niet meer weg te denken uit het culturele en historische veld van Noord-Brabant. Door een actieve deelname aan het culturele leven, door op te komen voor het behoud, de bestudering en de ontsluiting van ons cultureel erfgoed hebben zij hun plaats meer dan eens bewezen. Steeds als ik buiten de eigen provincie kom, hoor ik mijn collega's met ingehouden jaloezie spreken over de situatie hier, waar een duidelijk en omvangrijk draagvlak voor het behoud en de bestudering van het cultuur-historisch erfgoed bestaat. Dat is reden om trots te zijn, maar niet om op onze lauweren te rusten.

In deze voordracht wil ik laten zien dat de inzet van heemkundigen geen bezigheid is die alleen op het verleden is gericht, maar integendeel een toekomstgerichte activiteit is, met een tweërlei doel: het behouden van cultureel erfgoed en het uitdragen van de kennis daarvan.

Daarbij dienen nostalgie en toekomstgerichtheid in balans te zijn. Het gevaar is soms dat we blijven hangen in nostalgie en romantisering en de toekomst met enige angst op ons af zien komen. De vraag is of we de uitdaging van het heden en de toekomst aandurven. Op zich is er niks, helemaal niks mis met nostalgie en romantiek. Voor velen van ons is het de belangrijkste drijfveer om belangstelling te koesteren voor de geschiedenis van eigen stad en streek en met heemkunde bezig te zijn. Maar het gevaar van nostalgie is dat we het verleden te veel alleen maar zien als de goede oude tijd. We moeten ons goed realiseren dat de tijd waarnaar we soms terugverlangen voor onze grootouders al akelig modern was.

HEEMKUNDE IN HET VERLEDEN

Ik denk dat heemkunde meer kan zijn dan nostalgie en romantiek. Daarvoor is het allereerst goed nog eens te kijken naar de drijfveren van de eerste heemkundigen, die in en kort na de Tweede Wereldoorlog het fundament legden onder de hedendaagse, bloeiende heemkundebeoefening in Noord-Brabant. Ruim vijftig jaar geleden, toen de heemkunde in Noord-Brabant ontstond, wilden de eerste heemkundigen een antwoord geven op de industrialisatie en modernisering van hun tijd. Graag wilden zij iets van het 'oude Brabant' vasthouden, documenteren, bestuderen. Zij pasten het Duitse begrip *Heimatkunde* aan hun omstandigheden aan en noemden zich heemkundigen. *Heemkunde* kan gedefinieerd worden als de kunde en kennis van het eigen 'heem', dat is de eigen woonomgeving. Heemkunde is een koepelbegrip: heemkundige kennis is de optelsom van kennis uit verschillende disciplines, zoals geschiedenis, archeologie, volkskunde, taalkunde en dialectologie,

naamkunde, geografie, en zelfs biologie en ecologie. Heemkunde is op zichzelf geen wetenschap, maar verzamelt wetenschappelijke en andere kennis over de eigen leefomgeving uit verschillende disciplines.

De heemkunde keek vanaf het begin vooral terug: men wilde het verleden vasthouden en de tijd stilzetten vanuit een 'vijf-voor-twaalf-gevoel'. Een dergelijk conservatieve houding

paste in die tijd: men ervaarde dat de oude orde was verstoord door industrialisatie, modernisering, invloeden van buitenaf en daarmee dreigde 'het echte Brabant' verloren te gaan. Van het industriële en moderne Eindhoven werd in Brabantia-Nostra-kringen in de jaren dertig gezegd dat daar 'Brabant ten onder ging'. Graag wilde men die oude, natuurlijke orde herstellen.

Daarbij ging met uit van drie vooronderstellingen, die ik ontleen aan een enkele jaren geleden door mijn voorganger Peter Nissen gehouden voordracht:

1. continuïteit (primitivisme): volkscultuur is tijdloos en bewaart daarom relictten uit het verre verleden; voorbeeld: volksverhalen bevatten elementen uit een prechristelijk verleden ('heidense gebruiken').

2. communalisme: de volkscultuur is per definitie een collectieve schepping van de gemeenschap (in tegenstelling tot de 'verwording' van de moderne samenleving, gekenmerkt door individualisme); het is een

anonieme gemeenschapscultuur, waarin een 'natuurlijke orde' bestaat.

3. purisme: doordat volkscultuur oeroud en tijdloos zou zijn en een product van de gemeenschap, zou zij ook authentiek en puur zijn.

Origomanie: Obsessie met 'oorsprong': in onze cultuur is ingebakken dat alles wat 'origineel' en 'authentiek' is, beter is dan alles wat er later mee is gedaan. 'Authentieke zuiverheid': zichtbaar in architectuur, beeldende

kunst, muziek: 'originele versie'.

Wat men in deze romantische visie van de heemkunde niet zo zag, is dat de eigen cultuur, het eigen heem, niet tijdloos zijn, maar aan voortdurende verandering onderhevig. Er is geen vaststaande, onveranderlijke orde en die is er ook nooit geweest. De menselijke samenleving is altijd in verandering geweest, van het niveau van het gezin tot het allerhoogste niveau. U hoeft maar in uw eigen leven na te gaan wat er veranderd is in de inrichting van uw dagelijks leven, uw huis, uw dagindeling, uw eetgewoonten, uw kledinggedrag, uw opvattingen, etc. Dat besef van grote verandering van de eigen tijd is van alle tijden en werd door eerdere generaties net zo sterk ervaren als door ons.

Risico van deze traditionele benadering van het verleden en de volkscultuur is dat daardoor een plat, niet gelaagd beeld van het verleden ontstaat. Oud is oud, maar het is een verschil of iets vijftig of tweehonderd jaar oud is. Een

Van de Jasmijnstraat in het westen

gebruik in 1950 betekent iets anders dan een gebruik in 1800.

Bovendien geen ruimte voor het moderne en het stedelijke en voor invloeden van buitenaf!

Gevolg: romantisering van eigen heem, de 'Anton-Pieck-isering' van ons erfgoed: de sanering van de onaangename of minder fraaie kanten van het verleden. Bij wijze van voorbeeld wijs ik op de textiel fabrieken die verwijderd zijn uit het stadsbeeld van Tilburg, op de late erkenning voor materiële overblijfselen uit de Tweede Wereldoorlog (bunkers, barakken uit concentratiekampen), maar ook op het selectieve behoud op kerkhoven. Er bestaat een duidelijke voorkeur voor de artistiek en materieel meer indrukwekkende grafmonumenten, ten nadele van het 'gewone' grafkruis. Straks moeten we wel de indruk krijgen dat Brabanders allemaal onder pompeuze en kunstzinnige monumenten werden begraven. Het gewone, het afwijkende, het minder mooie is echter even typerend voor onze geschiedenis en dient dus een onderdeel van ons cultuurhistorisch erfgoed te blijven. Met andere woorden: willen we recht doen aan de dynamiek en variëteit van het verleden en van het cultuurhistorisch erfgoed, dan moeten we proberen zaken niet alleen vanuit een traditioneel romantisch oogpunt te belichten. In mijn benadering van de regionale geschiedenis en de volkscultuur - de twee onderzoeksobjecten van mijn leerstoel - heb ik dan ook een duidelijke doelstelling: van een statisch en eenvormig beeld van het verleden en de volkscultuur wil ik graag naar een dynamisch en veelvormig beeld, waarin plaats is voor verscheidenheid en verandering. Voorbeelden: jongeren-ouderencultuur, regionale verschillen, verschil stad-platteland, man-vrouw, katholiek-protestant, individueel-collectief. Katholieke identiteit en volkscultuur 1917-1967!

2002

Nu, ruim een halve eeuw na de oprichting van de eerste heemkundekringen, staan we in

Noord-Brabant voor nieuwe bedreigingen en nieuwe uitdagingen. Nederland en België gaan op in een verenigd Europa. Andere culturen, zelfs afkomstig van andere continenten, en andere religies kleuren nu onze leefwereld, en de agrarische en industriële wereld van een generatie geleden is naar de achtergrond verdwenen. Dat betekent dat het oude (zelf)beeld van Brabant en van de Brabanders niet meer voldoet. Het kleinschalige, het groene, het katholieke Brabant: het is allemaal verdwenen of onherkenbaar veranderd. Wat is ons antwoord op deze uitdaging? Blijven we hangen in nostalgische romantisering en de cultus van het 'Brabantse eigene'? Of gaan we de uitdaging aan en durven we de Brabantse identiteit kritisch te bekijken, ook als we vertrouwde beelden moeten laten vallen? Ik kies voor het laatste. En sterker nog: wanneer we een beeld blijven cultiveren van een gesloten samenleving van 'echte Brabanders', waar 'echt-Brabantse en oeroude' normen en waarden, het dialect, en tradities en folklore de toon aangeven, lopen we het risico drempels op te werpen die de integratie van jonge en nieuwe Brabanders belemmeren. We moeten dus op zoek naar nieuwe beelden en uit de oude beelden meenemen wat nog past.

Dat betekent ook dat de oorspronkelijke drijfveren van de eerste heemkundigen (bewaren, documenteren, bestuderen) niet iedereen meer aanspreken. Betekent dat dan dat heemkunde heeft afgedaan? Allerminst! Want de nieuwe maatschappelijke problemen en mogelijkheden stellen opnieuw de vraag naar ons verleden en naar de oorsprong van onze leefomgeving. Het beeld van Brabant waarvoor ik wil opkomen is zoals gezegd een veelvormig en dynamisch beeld van het Brabantse verleden en heden. En dat is een beeld van het verleden dat recht doet aan de veranderingen en verschillen die ook in historische Brabant aan de orde van waren. Besef van veranderlijkheid: vormigheid verschaft naam! om de uitdagingen van d kunnen. We leven immers

samenleving waar de veranderingen hard gaan. Voor de ontwikkeling van nieuwe beelden is het mijns inziens vooral van belang dat Brabanders hun decennialang gekoesterde minderwaardigheidscomplex loslaten. Het economische succes van Brabant alleen al maakt zo'n Calimerogevoel hoogst ongeloofwaardig. Ook wat het Brabantse cultureel erfgoed aangaat zouden wat meer zelfvertrouwen en durf mijns inziens meer kunnen opleveren dan pure behoudzucht die in iedere vernieuwing een bedreiging ziet. Jarenlange achterwaartsgerichte behoudzucht hebben immers ook niet weten te voorkomen dat landschappen en monumenten door de modernisering en schaalvergroting werden ingehaald. Mijn keuze zou zijn te anticiperen op de toekomst, bijvoorbeeld door in zaken van behoud creatief nieuwe functies te bedenken voor onze monumenten, door nieuwe uitingen en vormen te bedenken voor de typisch Brabantse cultuurvormen waardoor nieuwe groepen worden aangesproken.

DE TAAK VAN DE HEEMKUNDEKRINGEN

Ik zie een drieledige taak weggelegd voor heemkundigen: zij spelen een sleutelrol in de zorg voor het **behoud** van het cultuurhistorisch erfgoed en de eigen identiteit, voor een verantwoorde **beleving** van die cultuur-historische waarden en voor een verantwoorde **vernieuwing** van leefomgeving en samenleving. Dat stelt nieuwe uitdagingen aan de heemkundigen: ze moeten, net als hun voormannen in de jaren veertig en vijftig, alert zijn op de vragen die leven in de hedendaagse samenleving en die ook gesteld worden aan de heemkunde. In feite is het een vraag van alle tijden: Waar komen we vandaan en waar gaan we naar toe? Of meer concreet: Waarom ziet

Rosmalen eruit zoals het eruit ziet? Wat is er veranderd, wat gaat er veranderen en hoe kunnen we de toekomst maken zonder dat het eigen karakter van Rosmalen verloren gaat? Hoe geven we ons erfgoed door aan een nieuwe generatie en aan mensen die 'van buiten' komen?

Heemkundigen hebben nog steeds een taak in het waarborgen van het behoud van het cultuurhistorisch erfgoed, bestaande uit onroerend, landschappelijk en roerend erfgoed. Dit sluit nauw aan bij het hedendaagse beleid van het Rijk en de Provincie ten aanzien van cultuurhistorisch erfgoed. Dit wordt nu gezien als een instrument dat leidt tot worteling en hechting van mensen in de hedendaagse en toekomstige samenleving en leefomgeving, doordat erfgoed identiteit verschaft en versterkt. Op 1 september 2000 presenteerde de provincie Noord-Brabant een nota met de titel 'Cultuurhistorie is een werkwoord'. Daarin wordt cultuurhistorisch erfgoed

Tot de Kerkdijk in het oosten

gedefinieerd als 'de in materie gestolde weerslag van de geschiedenis in onze leefomgeving'. Vervolgens onderscheidt diezelfde nota drie categorieën cultuurhistorisch erfgoed: onroerend erfgoed, roerend erfgoed en informatief erfgoed. Bij het eerste moeten we denken aan het landschap en alles

wat zich daarin en daaronder bevindt aan gebouwde en archeologische monumenten, ofwel aan historisch-geografische, bouwkundige en stedenbouwkundige, en archeologische waarden. Als eerste, bijzonder belangrijk instrument werd gelijktijdig de *Cultuurhistorische Waardenkaart* gepresenteerd, waarop voor het eerst archeologische, historisch-geografische, architectonische, stedenbouwkundige en landschappelijke waarden op één kaart in beeld zijn gebracht. Het zijn deze waarden die in de genoemde nota het volle licht krijgen. Maar het gaat om meer, namelijk, zoals gezegd, ook om roerend en informatief erfgoed.

Bij roerend erfgoed gaat het om alle objecten, van kunstvoorwerpen tot alledaagse gebruiksvoorwerpen, die zich bevinden in collecties van musea en oudheidkamers.

Onder informatief erfgoed ten slotte verstaan we alle mogelijke geschiedbronnen die in de vorm van archiefstukken, handschriften, boeken en tijdschriften, beeld- en geluidsmateriaal en databestanden worden bewaard in archieven, bibliotheken en musea. Hiertoe zou ik graag ook de immateriële kennis van het verleden rekenen die - zowel in de vorm van persoonlijke ervaringen als in wetenschap - is opgeslagen in het hoofd van ieder van ons en door middel van mondelinge geschiedenis (interviews) en egodocumenten toegankelijk zijn.

In dezelfde provinciale beleidsnota worden drie doelstellingen geformuleerd ten aanzien van het cultuurhistorisch erfgoed in Noord-Brabant, namelijk

1. bevordering van de participatie aan cultuurhistorie door versterking van de aanjaagfunctie van cultuurhistorie voor culturele, educatieve en toeristisch-recreatieve programma's;
2. versterking van de inbreng van cultuurhistorie als kwaliteits- en identiteitsverstrekker in de regionale leefomgeving;

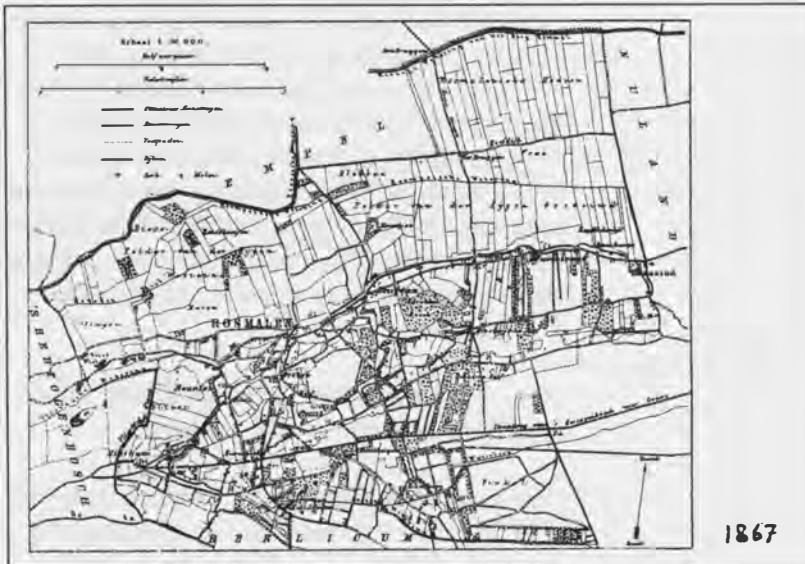
3. duurzaam behoud van cultuurhistorie als waardevol kroonjuweel, om het door te geven aan de toekomstige Brabanders.

Provinciaal en rijksbeleid: rol van cultuurhistorisch erfgoed in nieuw sociaal-cultureel, economische vernieuwing en ruimtelijk beleid. Onder de noemers duurzaamheid en duurzame ontwikkeling is er een groeiend besef dat economische ontwikkeling en behoud van een goed sociaal klimaat op de langere termijn alleen mogelijk zijn door milieu- en cultuurbelangen bij beleidsbeslissingen het volle pond te geven. Daarom wil de provincie haar nieuwe ruimtelijk beleid baseren op duurzaam omgaan met 'de onderste laag': natuur, water, bodem en cultuur.

N.B. reconstructiewet: herstructurering van de agrarische sector in Noord-Brabant.

Behoud (van eigenheid, van monumenten, van het landschap, et cetera) en vernieuwing (van de infrastructuur, van instellingen, van het landschap) worden nu niet meer als tegengesteld gezien. Men ziet in dat behoud zonder vernieuwing de dood in de pot is. Vernieuwing - bijvoorbeeld het geven van nieuwe functies aan leegstaande monumenten, het op een jonger publiek toesnijden van musea, het duurzaam en cultuurtoeristisch 'kapitaliseren' van landschappelijke waarden - verschaft immers de basis voor toekomstig behoud. De schakel tussen behoud en vernieuwing ligt in de beleving: we behouden ons cultuurhistorisch erfgoed omdat en doordat het belevingswaarde heeft. Wat prikkelt de beleving? Datgene wat verwondering, herkenning of ontroering wekt. Herkenbaarheid is daarvan volgens mij de belangrijkste: is heimwee naar het oude Rosmalen niet vooral een gebrek aan herkenbaarheid van de eigen leef- en woonomgeving? Het monumentenbeleid zou daarom vooral moeten inzetten op het behoud van markante punten, plekken in dorp en stad die eigenheid en herkenbaarheid geven.

Kunsthistorische of architectonische waarden zijn dan even van minder belang. Het behoud van een school, winkel, kerktoren of schoorsteen kan meer doen voor de herkenbaarheid van een straat of wijk, dan tien architectonische toppers!

Herkenbaarheid is een belevingswaarde. En dat laatste valt ook door te geven aan een volgende generatie, die immers niet beschikt over de nostalgische herinnering als basis voor waardering. Als we een pomp willen behouden, laat dan zien waarom die sta-in-de-weg interessant en belangrijk is!

Kennisoverdracht is een voorwaarde voor behoud van cultuurhistorische waarden in de toekomst!

Zoals gezegd hebben de heemkundekringen nog steeds tot taak het waarborgen van het behoud van dat cultuurhistorisch erfgoed. Die taak delen ze met overheidsinstanties voor het behoud van gebouwde en archeologische monumenten, met organisaties en verenigingen voor monumenten-, natuur- en landschapsbeheer, en met musea, oudheidkamers, bibliotheken en archieven die roerend erfgoed beheren.

Ik zie daarbij vier uitdagingen:

1. **samenwerking** met verwante instellingen en organisaties;
2. **inspraak**: meepraten en -beslissen over toekomstige ruimtelijke beslissingen;
3. **ICT**: benutten van moderne media (audiovisuele middelen, internet: eigen website waarop historische en genealogische informatie over Rosmalen te vinden is);
4. **educatie**: het bereiken van nieuwe doelgroepen: jongeren, nieuwe Noord-Brabanders, toeristen.

Ad 1: Ik bedoel hier samenwerking met organisaties en instellingen voor monumentenbehoud, musea, archieven, verenigingen voor landschaps- en milieubeheer en zusterkringen:

- ter vergroting van het draagvlak en van de geloofwaardigheid jegens de politiek;
- opzetten van projecten voor cultuureducatie in samenwerking met andere organisaties een onderwijsproject opzetten rond cultuurhistorie en landschap.

Ad 2: - zitting nemen in monumentencommissie van de gemeente: kwaliteitszetel of op persoonlijke titel. Zorg dat je aan tafel zit en dat je mening wordt gehoord. Wees op de hoogte van wat gaat er veranderen en vraag je af hoe die veranderingen kunnen worden doorgevoerd zonder dat het eigen karakter van Rosmalen verloren gaat. Wees een opinion leader, ook als dat een 'politieke' stellingname vergt (geen mening hebben is ook een politiek statement).
- Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Brabant toetsen voor de eigen plaats, actief cultuurhistorische waarden in kaart brengen, beschrijven, fotograferen, bestuderen, proberen te bewaren of te verbeteren, in overleg met de gemeente en andere organisaties.

Ad 4: - Ook hedendaagse mensen hebben belangstelling voor het verleden, willen het 'belevén', en weten waar ze vandaan komen. Dat bevordert de cohesie, de samenhang van de gemeenschap. Worteling in een plaats, in een gemeenschap begint met kennis van het eigen en het collectieve verleden en van de eigen leefomgeving. Provinciaal en rijksbeleid! Mensen stellen zich de vraag: Waarom zien Rosmalen en zijn wijken eruit zoals het eruit ziet? Kan de heemkundekring daarop een antwoord geven?

Doelgroepen:

a. De jeugd: overdragen van kennis en beleving, zo mogelijk in het onderwijs.

b. Nieuwe mensen in Rosmalen

- Welk aandeel heeft de heemkundekring in de kennismaking van nieuwe inwoners met Rosmalen? Laat zien wat het dorp aan cultuurhistorische waarden heeft. Misschien kan de gemeente die map uitdelen?

- Hoe benadert de heemkundekring nieuwe inwoners van Rosmalen? Ook zij zijn vaak benieuwd naar de omgeving en gemeenschap waarin zij wonen. Zijn er contacten te leggen?

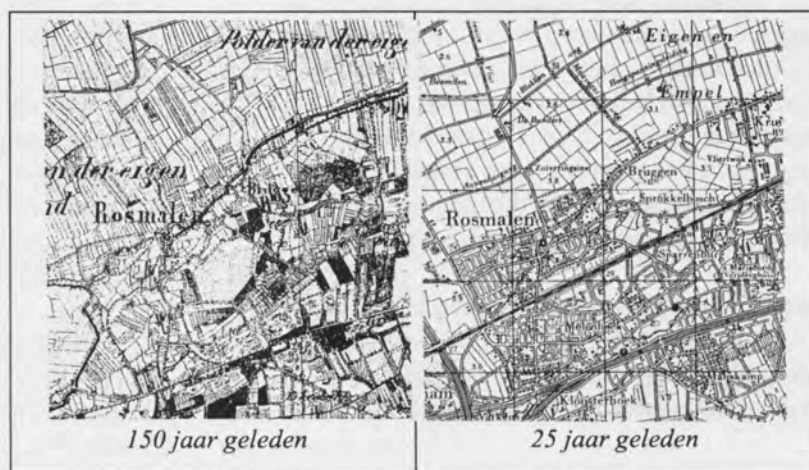
c. Toeristen in Rosmalen (voor mensen van binnen en buiten Rosmalen)

- cultuurtoerisme is booming business. Eén Brabantse heemkundekring verdient er inmiddels goud geld mee! Mensen willen wat doen: actief bezig zijn en iets beleven. Verrassingselement: merkwaardige combinaties, zoals oud naast nieuw, romantisch naast hypermodern. - maak een cultuurhistorische fietstocht door de stad, die mensen zelfstandig of met een gids kunnen maken, met bezoek aan een museum, een kerk, een molen, uitleg over het

landschap. Mensen laten zien wat ze bij een oppervlakkig bezoek over het hoofd zouden zien. Denk daarbij vooral aan archeologie, maar ook aan relictten uit het recente verleden, herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog en het katholieke verleden. Thematochten? Een zondagmiddag-programma in de zomer? Wisselende openstelling van monumenten (tuinen, kerkhoven, et cetera).

'Onbekend maakt onbemind', dat gaat niet echt op voor het Brabantse verleden. Ik zou eerder zeggen: onbekend maakt onherkenbaar. Doordat we ons te weinig moeite geven het werkelijke beeld van het recente en verder weg gelegen verleden te kennen, blijven we zitten met een karikaturaal beeld van dat verleden, dat ons in de weg zit wanneer we op zoek gaan naar oplossingen voor de vragen van deze tijd. Een frisse, onbevangen en eerlijke omgang met ons verleden biedt ons - zo meen ik - veel meer mogelijkheden. Daarbij moeten we niet alleen het romantische verleden onder ogen zien, maar ook het minder fraaie, zoals het industriële verleden van een plaats. Het is toch eigenlijk heel raar dat we in musea wel de levenswijze van boeren en ambachtslieden koesteren, maar dat we bijna nergens de levensomstandigheden van de fabrieksarbeider kunnen zien?

prof. dr. Arnoud-Jan Bijsterveld

EEN INTERLOKAAL VOLKSLIEDCONFLICT

De Zevende Dialectdag op 22 maart 2003 in Middelburg was ook dit jaar weer een internationale gebeurtenis d.w.z. België samen met Nederland. Er kwamen een aantal interessante lezingen o.a. van Prof. Dr. Rooijackers van de Universiteit van Amsterdam met als titel 'De folklore van het kleine verschil'.¹ Lokalisme tussen rivaliteit en stigma'. Wat schetst mijn verbazing, dat in deze lezing Rosmalen uitvoerig aan het licht kwam en wel als subonderdeel 'Een interlokaal volksliedconflict'.

Wil van den Elzen

'DÈS HERREWAORE WAOR IK VAN HOU', zo zongen de inwoners van het dorp Heerewaarden op de nationale televisie tijdens de 'watersnood' die het Nederlandse riviereengebied in februari in 1995 trof. De dorpingen van Rosmalen die het zagen, schrokken hevig: dat was immers hùn volkslied dat daar werd gezongen! Pure diefstal, zo klonk het twintig kilometer verderop, in het nabij Den Bosch gelegen Rosmalen. Enkele inwoners belegden terstond een bijeenkomst om te bezien of er geen actie tegen deze ongehoorde vorm van plagiaat kon worden ondernomen. Het doet toch 'pijn' dat een dorp als Heerewaarden 'pronkt met andermans veren', zo werd gesteld. De ergernis werd compleet toen enkele Heerewaardenaren zelfs durfden te stellen dat Rosmalen hun volkslied had 'ingepikt'.

Wat was het geval? De refreinen van beide 'volksliederen' zijn, op de plaatsnaam na identiek. De drie coupletten verschillen weliswaar behoorlijk, maar de melodie

¹ Deze titel werd eerder al gebruikt door Cornelis Verhoeven in het *NRC Handelsblad* van 18 oktober 1993. Verderop in deze *Rosmalla* wordt de bekende filosoof Verhoeven nog enkele malen aangehaald.

daarentegen is weer hetzelfde². Hoe het zover kon komen, wist Thea van Balkum uit Rosmalen te vertellen. Het lied werd zo'n vijfendertig jaar geleden gemaakt door haar inmiddels overleden man Toon. Deze was in Rosmalen zeer bekend als liedjesschrijver. De oorsprong van alle misverstanden ligt volgens Thea in het Groot Ziekengasthuis te 's-Hertogenbosch waar Toon van Balkum en een zekere Hendrik Biesters uit Heerewaarden elkaar als patiënten ontmoetten. Het waren allebei muzikliefhebbers: Toon speelde op de accordeon en Hendrik had altijd een mondharmonica bij zich. Weer hersteld ging Toon met zijn vrouw op bezoek bij zijn muzikvriend in Heerewaarden. Het werd een gezellige boel met de accordeon en mondharmonica erbij. De al even muzikale zoon van Hendrik, Han Biesters, werd enthousiast toen hij Toon het 'Rosmalens volkslied' hoorde spelen en vroeg of hij het liedje mocht gebruiken voor het carnaval in Heerewaarden.

Toon ging hiermee akkoord, met de restrictie dat het 'alleen voor carnaval' gebruikt mocht worden. Han Biesters was namelijk in de jaren zestig en zeventig, al dan niet als prins, de grote man achter dit destijds opkomende feest in Heerewaarden. Later werd hij actief in de plaatselijke politiek. Zo was hij lange tijd locoburgemeester. Toen Heerewaarden eind jaren tachtig in een herindelingsdiscussie betrokken raakte, heeft Han Biesters de liedtekst aangepast:

'T GEVUUL VUR ZELLUFSTANDIGHEID, DÈ IS ONS HEEL VEUL WERD, DROM ROEPEN WE ALLEMAOL IN KOOR: NOOIT BIJ D'N BOMMELERWERD.

Op deze wijze werd het lied ook de cultuurpolitieke vertolking van plaatselijke identiteit.

² Vergelijk de teksten verderop in deze *Rosmalla*.

Het geval wil echter dat eveneens in Rosmalen het liedje tijdens de herindelings-perikelen in het begin van de jaren negentig is uitgegroeid tot een volkslied dat volgens de journalist van het Brabants Dagblad 'alle Rosmalense harten raakt'. Het werd zelfs eind 1994 opgenomen op een CD onder de titel M'N EIGEN DURPKE van de kersverse *Stichting Rosmalens Cultureel Erfgoed*.³

Inmiddels zijn de hoofdrolspelers uit Heerewaarden in deze 'volkslied'-kwestie overleden. De exacte toedracht van origineel en ontlening kunnen we dus niet meer van hen vernemen. Maar de broer van Han Biesters beweert stellig dat het lied in Heerewaarden is ontstaan en dat Toon van Balkum het heeft gepikt. Deze uitspraak veroorzaakte commotie in Rosmalen. "Maar, maar, maar", is de reactie van de geschrokken weduwe Van Balkum als ze dit hoort, "die man weet er helemaal niets van. Verschrikkelijk wat hij zegt. Mijn man heeft wel honderd liedjes geschreven. Niet één keer heeft hij de tekst of de melodie van een ander gebruikt. Ik heb wel honderd getuigen die kunnen bevestigen dat het Rosmalens volkslied van hem is. Haar zoon Tonnie weet ook zeker dat het lied oorspronkelijk van zijn vader stamt. Niet alleen de familie-eer is in het geding, ook de eer van Rosmalen is ermee gemoeid. Vandaar dat medewerkers van de lokale radio-omroep, de ROS (Rosmalense Omroep Stichting), de dag na de televisie uitzending van de actualiteitenrubriek *Nova* in de studio de koppen bij elkaar hebben gestoken. Ze kwamen echter tot de conclusie dat er niet veel aan te doen was: "het liedje is indertijd weggegeven". Tot overmaat van ramp bleek er ook een Limburgs dorp te zijn dat de melodie heeft gebruikt voor het eigen volksliedje. We hebben hier te maken met karakteristieke gevallen van zogeheten 'contrafactuur', het verschijnsel dat een

³ Gerard Rooijackers put voor dit artikel uitvoerig uit: Wim Arts, *Heerewaardens trots ook Rosmalens trots (Door watersnood 'beroemd' geworden volkslied is 'pure diefstal')*, in het *Brabants Dagblad (Stad en Streek)* van 7 febr. 1995 pag.13.

bepaalde 'populaire' melodie voor verschillende liedteksten wordt toegepast.⁴

In de populaire lokale radio-rubriek 'T R'SMOLLES K'TIERKE (Het Rosmalens kwartiertje) werd de hele kwestie uiteraard nog eens uitgebreid becommentarieerd, als betrof het een item bij Radio Bergeijk. Met de opmerking dat het hier 'pure diefstal' betrof werd de zaak afgedaan.

Des Herrewoare, woar ik van hou,
 Ons ège durpke, dè blijf ik trouw
 De minse zijn er allemaal precies gelijk
 (was 't mar woar)
 Ze kinne allemaal mekoor - errum of rijk
 Dè is ons durpke - ons Herrewoare
 Ons ège durpke - gelègen oan de Moas.

Gelegen oan de stroom der Moas,
 Oan de poort van Moas en Wool.
 Doar leet er hier ons Polingdurp,
 Bekend deur zalm en oal.
 Ze leefden van de visserij,
 Mar des nou helemoal uit.
 't Enige wat er over is,
 is onze Zalmschuit.

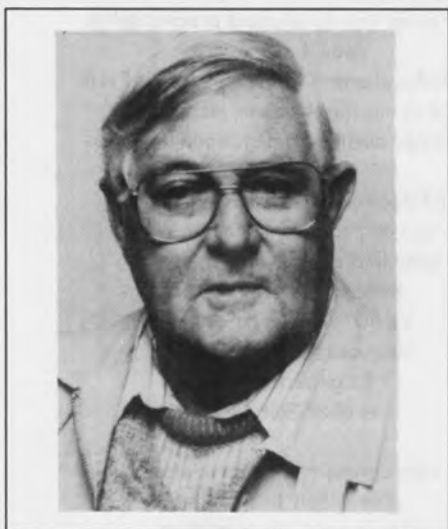
Ons durpke is de moiste plaats,
 Die ik ooit heb gekind.
 D'r is nooit gin onenighed,
 Doar stoet 't om bekind.
 't Gevuul vur zellufstandighed,
 Dè is ons heel veul werd.
 Drom roepen we allemaal in koor,
 Nooit bij d'n Bommelerwerd.

En ok op politiek gebied,
 Doar stoan we bovenoan.
 Ze konne 't op 't gemèentehuis,
 Mit z'n allen nie mer oan.
 Toen kwame ze d'r eensgezind,
 Vur hulp not onze Prins,
 Zweide effe mit zonne staf
 En nou zijn ze 't wer ins.

⁴ Voor het verschijnsel van de contrafactuur zie: L.P. Grijp, *Het Nederlandse lied in de gouden eeuw. Het mechanisme van de contrafactuur*. Uitgave Meertens Instituut, Amsterdam 1991.

TOON'S EIGEN DURPKE

Nog maar negenenvijftig jaar oud, overleed op 3 januari 1988 de heer Antoon van Balkum. Een markante persoonlijkheid die veel voor Rosmalen heeft betekend. Zoals het Rosmalense Volkslied: M'n Eigen Durpke, gecomponeerd en geschreven in 1953.

Antoon van Balkum in zijn laatste jaren

Thea van Balkum-Pennings, weet het heel zeker, Antoon haar man liep een chronische nierziekte op door de stof perchloraethyleen. Deze giftige stof zat in de vaten met reinigingsmiddelen die gebruikt werden voor de stomerij *Pico Bello* in de Venstraat van de familie van Balkum. Thea vertelt hierover: "Op die vaten stond een heel klein rondje waarop een doodskop. Doordat Antoon hiermee intensief werkte, heeft dat zijn leven bekort".

Antoon, voor zijn vrienden Toon van Balkum, werd geboren op 18 augustus 1928 in Rosmalen. De zoon van Has van Balkum en Hendrika Verhallen groeide samen met zijn twee broers en twee zusters op.

Heel zijn leven zou in het teken staan van muziek. Daarom werd hij al vroeg leider van een mondharmonicaclub van de *Katholieke Arbeiders Jongeren* (KAJ). Daar waren ook de eerste schreden op het dorpsstoneel. Met zijn muzikale talenten, zijn gevoel voor het toneel en zijn medeleven met de dorpsgemeenschap Rosmalen kon het niet uitblijven dat Antoon van Balkum aan de wieg stond van de Rosmalense revue. Ongeveer vijftig jaar geleden werd de revuevereniging *Levensvreugd* opgericht. Toon schreef hiervoor de liedjes en bracht ideeën in voor de sketches. In totaal 14 revues werden in Rosmalen opgevoerd waar Antoon niet alleen voor schreef, maar ook nog op de avonden zelf het openingswoord deed. Na dat openingswoord ging hij stilletjes achter de coulissen genieten van 'zijn revue'.

Antoon zingt een van eigen creaties

DE ROSMOLLESE POËET

Vooral de veranderingen in het dorp gingen aan zijn hart. Dromerig vertelt Thea hierover: "Voor het liedje 'd'n Hennist', fietste hij door het prachtig natuurgebied *De Heinis* in Rosmalen en praatte hardop in zichzelf: "Dit was een mooi gebied, met water en met riet, met vissen, vogels en konijnen", en dan stond hij stil en keek om zich heen en zag dat het bedrijventerrein van 's-Hertogenbosch het mooie gebied ging innemen en hij dichtte verder: "het werd beton en steen, waarom moest dat verdwijnen". Snel fietste hij dan naar huis en schreef alles op. Achter zijn orgel maakte hij ook meteen de muziek. Thea zong mee en gaf aanwijzingen. "Op de gekste tijden bijvoorbeeld 's nachts of tijdens het eten kreeg hij de mooiste invallen". Trouwens het gezin van Toon werd dikwijls ingeschakeld. Zijn vrouw Thea en zijn drie kinderen (John, Tonny en Caroline) hielpen hem niet alleen met zijn werk maar ook met zijn hobby die nogal uitgegroeid was.

Hele bekende liedjes van Antoon van Balkum over Rosmalen zijn bijvoorbeeld: *De Ouwe Lambertus*, *Heimwee nor den Krommen Hoek*, *De Annenborch* en niet te vergeten het prachtige lied 'Waar kort geleden nog de bloemen bloeiden', dat hij samen met zijn vrouw Thea en dochter Caroline zong. De kroon op zijn werk was toch wel de revue 'Houdoe Jan' ter gelegenheid van het afscheid van Jan Molenaar als burgemeester van Rosmalen in 1979. Zoals de foto's laten zien stonden de Rosmalenaren in de rij voor een kaartje van f 3.50. Deze revue is later ook op een langspeelplaat uitgebracht.

In 1983 vroeg men hem om in het bestuur te komen van de *Stichting Evenementencommissie Rosmalen*. Dankzij de ideeën van Toon van Balkum zijn er toen diverse evenementen van de grond gekomen. We denken bijvoorbeeld aan 'In 't Zunneke' wat in 1985 startte. Het bleek vanaf het begin een groot succes. Vele Rosmalenaren werden voor het voetlicht gebracht terwijl Antoon achter de schermen werkte. Enkele jaren geleden nog werden zelfs vijf personen in de schijnwerper van 't Zunneke gezet. Toon's idee werkt dus nog steeds.

DE ROSMOLLESE MUZIKANT

Muzikaal heeft hij vroeger zijn steentje wel bijgedragen. Zoals bijvoorbeeld bij de Harmonie waar hij begon als tamboer en later zelfs tamboer-maitre werd. Later, heel veel later bij het seniorenorkest Da Capo gaf Toon het ritme aan met zijn trommel. In september 1983 was hij betrokken bij de oprichting van 'Trug Nor Vruuger'. Op deze nostalgisch-Brabantse avonden was Toon muzikaal actief als accordeonist. Trug Nor Vruuger is ook in onze tijd nog erg actief en

trekt maandelijks een volle zaal. Enkele jaren geleden hebben ze zelfs een tournee door Canada gemaakt. Medio september bestaat het gezelschap twintig jaar. Tijdens dit feest zal een nieuwe CD, met onder andere liedjes van Toon van Balkum, worden gepresenteerd. Maar, zoals ik in de aanhef schreef, heeft Rosmalen zijn volkslied te danken aan Toon van Balkum dat hij in 1953 schreef en bij de vele plaatselijke feesten door zijn zwager Jo van Hoof werd vertolkt. Ook zo'n kanjer in ons dorp die helaas al in 1993 overleed. Op het bidprentje van Toon van Balkum kunnen we lezen: " 'Rosmolle' jouw eigen durpke. Trots was jij op het dorp, zo trots dat jij meende dat jouw durpke een volkslied verdiende. En als het werd gezongen, dan stond jij te genieten".

**Plaatsbewijs
Rosmalense Revue
"Houdoe Jan"**

6 oktober 1979
aanvang 20.00 uur
"De Kentering" Prijs f 3,50

CONTROLESTROOK

STORM IN EEN GLAS WATER

In 1995 ontstond er in Rosmalen nogal wat commotie omdat het Rosmalens volkslied ook in Heerewaarden gebruikt werd. Heerewaarden is een dorp over de Waal bij Zaltbommel. In een televisieprogramma van Paul Witteman zongen de inwoners op het einde van een item voor het gemeentehuis van Heerewaarden 'm'n eige durpke' van Toon van Balkum. Hoe was dat nu mogelijk?

Daags daarna werd in het Brabants Dagblad, in een artikel van Wim Arts, de beide identieke teksten naast elkaar afgedrukt. Zelfs in een toenmalig radioprogramma van de KRO van Frits Spits mocht Thea van Balkum uitleggen waarom het volkslied van haar man ook in Heerewaarden te horen was. En Thea met haar prachtige stem zong voor de radio luid en duidelijk 'Dat is Rosmalen, waar ik van hou'. Er was inderdaad een eenvoudige verklaring voor, die wij u niet willen onthouden.

In een gezellig gesprek dat ik had met Tonny van Balkum, de zoon van Toon, vertelt Tonny: "Mijn vader lag in 1968 in het Groot Ziekengasthuis in 's-Hertogenbosch Daar lag hij met een inwoner van Heerewaarden, een zekere Hendrik Biesters, op een kamer. Hendrik was een vrolijke man en had bijna dezelfde hobby's als Toon. Regelmatig gingen we daarna zondags naar Heerewaarden, naar de boerderij van Hendrik en Anna Biesters". Tonny van Balkum was toen ongeveer tien jaar oud en herinnert zich ook nog dat er een broer van Hendrik bij de Biesters inwoonde. "En",

zegt hij, "dan was het altijd erg gezellig". Hij herinnert zich dat er altijd een pan soep op de potkachel in de woonkamer stond. En paling roken. Ja, de kinderen van Thea en Toon van Balkum vermaakten zich wel. In de stal van de boerderij speelden ze tussen de fuiken, want Hendrik was ook visser. Hendrik Biesters pakte dan op een gegeven moment de mondharmonica en begon te spelen. Dan kon Toon het niet laten en speelde met zijn accordeon mee. Op deze reizen naar Heerewaarden mochten zelfs neven en nichten mee. Op die gezellige middagen speelden ze samen het Rosmalens Volkslied 'M'n Eigen Durpke', dat Toon enkele jaren daarvoor gemaakt had. Toen vroeg Hendrik Biesters of hij het lied éénmalig mocht gebruiken voor carnaval. Toon had geen bezwaar want hij was er best trots op. En zo werd het lied voor carnaval gebruikt, want Han de zoon van Hendrik Biesters werd Prins Carnaval in Heerewaarden. Deze zoon werd later nog wethouder en loco burgemeester van Heerewaarden. Aldus het verhaal van Tonny, de zoon van Toon van Balkum.

Dit jaar zou Antoon van Balkum vijfenzeventig jaar zijn geworden. Met weemoed denken we aan hem terug als we het Rosmalens Volkslied zingen.

Jan Hoofs

Lange rijen voor de Kentering. Achter in de rij Antoon van Balkum die in de camera kijkt.

KWARTIERSTATEN VAN GETOGEN ROSMALENAREN -12 -

<p>16. Cornelius van Balcum</p> <p>* Berlicum, 28-10-1781 + .</p> <p>zoon van Gerardus W. v Balcum / Joanna H. Spirinx</p> <p>x Berlicum, 12-05-1811</p>	<p>18. Adrianus Habraken</p> <p>* Schijndel, 27-07-1782 + Schijndel, 24-04-1867</p> <p>zoon van Gerardus L. Habraken / Hendrica W. van Dooren</p> <p>x Schijndel, 22-08-1818</p>	<p>20. Petrus van Santvoort</p> <p>* Rosmalen, 08-12-1808 + Geffen, 10-03-1886</p> <p>zoon van Theodorus v Santvoort / Erentrudis van Boxel</p> <p>x Rosmalen, 06-09-1829</p>	<p>22. Johannis Groos</p> <p>* Hoogeloon, 24-09-1799 + Nuland, 04-10-1872</p> <p>zoon van Joannis Groos / Maria Hendrixx</p> <p>x Nuland, 22-10-1826</p>	<p>24. Anthonius Verhallen</p> <p>* Beek & Donk 23-01-1782 + .</p> <p>zoon van Anthonius Verhallen / Gertruda J. Claesens</p> <p>x Beek & Donk 28-05-1812</p>	<p>26. Gerardus vd Linden</p> <p>* Elshout, 28-08-1784 + Rosmalen, 03-12-1855</p> <p>zoon van Cornelis vd Linden / Anna van Dijk</p> <p>x Heeswijk, 19-05-1811</p>	<p>28. Martinus v Rosmalen</p> <p>* Rosmalen, 06-05-1787 + Rosmalen, 14-04-1858</p> <p>zoon van Petrus v Rosmalen / Wilhelma van Lockven</p> <p>x Rosmalen, 11-07-1810</p>	<p>30. N.N.</p>
<p>17. Catharina v.d. Boom</p> <p>* Berlicum, 03-10-1786 + .</p> <p>dochter van Petrus J. v.d. Boom / Joanna P. v.d. Boom</p>	<p>19. Hendrien van Mierlo</p> <p>* Oirschot, 22-03-1793 + Schijndel, 02-02-1886</p> <p>dochter van Johannis van Mierlo / Cornelia F. vd Meulengraaf</p>	<p>21. Anna Maria Franssen</p> <p>* Geffen, 26-09-1804 + Geffen, 10-05-1863</p> <p>dochter van Petrus J. Franssen / Adriana v.d. Weijs</p>	<p>23. Joanna Vulling</p> <p>* Oss, 10-01-1796 + Nuland, 06-01-1861</p> <p>dochter van Theodorus Vulling / Johanna van Lent</p>	<p>25. Joanna M. Peters</p> <p>* Beek & Donk 13-03-1783 + .</p> <p>dochter van Petrus Peters / Maria Petri v Dommelen</p>	<p>27. Maria Nicola v Elswijk</p> <p>* Heeswijk, 17-01-1789 + .</p> <p>dochter van Martinus W. van Elswijk / Lamb. Lucia Vughs</p>	<p>29. Agnes v Roosmalen</p> <p>* Geffen, 19-04-1784 + Rosmalen, 30-08-1866</p> <p>dochter van Joannis v Roosmalen / Joanna Wijergans</p>	<p>31. Arnolda van Langenhuijsen</p> <p>* Berlicum, 16-11-1797 + Nuland, 09-08-1855</p> <p>dochter van Henricus A. v Langenhuijsen / Joanna H. Verhagen</p>
<p>8. Johannes van Balkum</p> <p>* Nuland, 21-01-1823 + Rosmalen, 16-08-1886</p> <p>x Heeswijk</p>	<p>9. Catharina Habraken</p> <p>* Schijndel 08-01-1825 + Rosmalen, 11-09-1917</p> <p>09-02-1860</p>	<p>10. Adrianus v Santvoort</p> <p>* Rosmalen, 21-05-1830 + Rosmalen, 28-11-1896</p> <p>x Nuland</p>	<p>11. Joh. Maria Groos</p> <p>* Oss, 28-01-1827 + Rosmalen, 02-11-1897</p> <p>16-05-1857</p>	<p>12. Antonius Verhallen</p> <p>* Veghel, 28-12-1822 + Rosmalen, 10-01-1897</p> <p>x Rosmalen</p>	<p>13. Petronella vd Linden</p> <p>* Heeswijk 13-05-1824 + Rosmalen, 06-08-1897</p> <p>10-05-1867</p>	<p>14. Johannes v Rosmalen</p> <p>* Rosmalen, 23-12-1823 + Rosmalen, 12-02-1889</p> <p>x Rosmalen</p>	<p>15. Hendrika Langenhuijsen</p> <p>* Berlicum, 07-07-1827 + Rosmalen, 20-03-1893</p> <p>22-07-1858</p>
<p>4. Adrianus van Balkum</p> <p>* Rosmalen, 7 oktober 1863 + Rosmalen, 25 maart 1938</p> <p>x Rosmalen</p>		<p>5. Maria van Zandvoort</p> <p>* Nuland, 12 maart 1863 + Rosmalen, 27 maart 1939</p> <p>24 augustus 1892</p>		<p>6. Antonius Verhallen</p> <p>* Rosmalen, 30 juni 1869 + Rosmalen, 12 mei 1917</p> <p>x Rosmalen</p>		<p>7. Wilhelmina v Rosmalen</p> <p>* Rosmalen, 4 april 1865 + Rosmalen, 30 maart 1939</p> <p>1 februari 1893</p>	
<p>2. Johannes van Balkum</p> <p>* Rosmalen, 15 februari 1893 + Rosmalen, 29 december 1979</p> <p>x Rosmalen</p>				<p>3. Hendrika Verhallen</p> <p>* Rosmalen, 14 september 1902 + Rosmalen, 30 september 1992</p> <p>x Rosmalen 24 mei 1927</p>			
<p>Antonius Adrianus (Antoon/Toon) van Balkum * Rosmalen, 18 augustus 1928 / + Rosmalen, 3 januari 1988</p>							

Martien Veekens / Yvonne van der Heijden / WOGH / september 2003

'T ROSMALENS VOLKSLIED

*'t is Rosmalen, waar ik van houw,
M'n eigen durpke, dè blijf ik trouw.
De minsen zèn daor allemaol precies gelijk
(was 't mar waor).
Ze kennen allemaol mekaar, erem of rijk,
In ons mooi durpke, daor wil ik leven,
M'n eigen durpke dè stao steeds bovenaon.*

Ik kom ge zult 't zelf wel zien,
mar ut 'n boere plaots,
Ik ben al dik wijt weg geweest,
ik ben mistal buitengaots.
Mar waor ik ok oit kommen zal,
of wor ik oit mag gaon,
M'n durpke zal steeds vurup staon,
daor kunde van opaon.

*'t is Rosmalen, waar ik van houw,
M'n eigen durpke, dè blijf ik trouw.*

...

M'n durpke is de moiste plaots,
dè ik ooit heb gekend,
Daor is noit gin onenighèd,
dè is tur onbekend.
We houwen meer van kermispret,

van dansen en van bier,
De feestmuts wordt dan opgezet,
dan hebben we plezier.

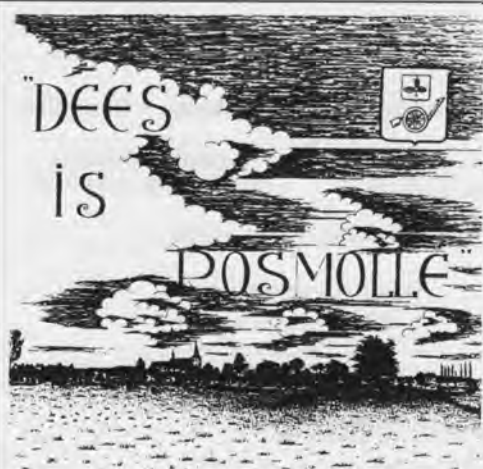
*'t is Rosmalen, waar ik van houw,
M'n eigen durpke, dè blijf ik trouw.*

...

Bè ons in 't durp daor wil ik heel
m'n leven lang vort zèn,
Op Bruggen of de Krommen Hoek,
de Kattebosch of 't Ven.
In ons mooi durpke stond m'n wieg
toen ik ter wereld kwam,
Ik heb er heel veel goeds gekend
en durum houw ik ervan.

*'t is Rosmalen, waar ik van houw,
M'n eigen durpke, dè blijf ik trouw.
De minsen zèn daor allemaol precies gelijk
(was 't mar waor).
Ze kennen allemaol mekaar, erem of rijk,
In ons mooi durpke, daor wil ik leven,
M'n eigen durpke dè stao steeds bovenaon.*

Muziek en tekst: A. van Balkum †

Rósmölle

Onze vòdder kùmt van Rósmölle, geborre op d'n Eikenbürcht èn opgegroeid òn de Grint. (Mijn vader komt van Rosmalen, geboren op Eikenburg en opgegroeid aan de Grint [= de latere Vliertwijksestraat]) In de naam Rósmölle ligt de klemtoon vanouds vooraan. In de Krommenhoek zegge ze volges Driek van Grètte Rusmölle. Bij ons was dat zeker niet het geval.

*Uit: Cor & Jos Swanenberg,
'Èige grèij, 'n Meierijs woordenboek',
Uitgeverij Van de Berg, Enschede 1996*

'T IS RÓSMALEN !!!

Bij het zingen van de eerste regel van het Rosmalens volkslied wordt de klemtoon bij het woord Rosmalen makkelijk en onnadenkend op de tweede lettergreep gelegd. Dit moet echter een 'gruwel' voor menig autochtone Meierijse Brabander en dus ook voor de inwoners van Rosmolle zijn. Toon van Balkum en Jo Hoofs hebben hier waarschijnlijk toentertijd niet zo bij stil gestaan. De melodie tolereerde immers enigszins deze huidige onvergeeflijkheid.

Onlangs kwam binnen het Rijksarchief in Noord-Brabant een knipseltje boven water, dat ook ik eens in mijn verzameling heb bewaard. Het betrof een ingezonden artikel van wijlen Cornelis Verhoeven uit Den Dungen, dat in het Brabants Dagblad in de rubriek 'De lezer aan het woord' werd geplaatst op 4 november 1972. Hetgeen hierboven wordt aangeraakt wordt door de zeer bekende filosoof Verhoeven op een pakkende wijze verwoord. Oordeelt u zelf.

Martien Veekens

ROSMALEN

“Zou iemand kunnen uitleggen hoe het komt, dat de naam van een snelgroeïende gemeente dicht bij Den Bosch steeds vaker als Rosmálen wordt uitgesproken. Vroeger was het tot aller tevredenheid gewoon Rósmalen. Ook Helvoirt was toen nog niet tot Helvoirt gepromoveerd en in Oisterwijk werden die verschrikkelijke Ojsterwijkse dekenkisten nog niet gemaakt.

Om mij tot Rosmálen te beperken: zou in deze uitspraak de duivelse drang om het accent naar achter te verschuiven, een rol spelen en zou die drang het felst woeden in mensen die al gewend waren aan Rembrandtsplein en tweede paasdág?

Als dat zo is, begrijp ik twee dingen niet. Ten eerste dat mensen die zich ergens vestigen, eenvoudig niet bereid zijn te luisteren naar de naam van hun nieuwe woonplaats. Het is een bekend feit dat allochtonen graag het plaatselijk heft in handen nemen. Maar het lijkt me dat de koloniseringsdrift wat ver gaat als hij ook een nieuwe naam wil creëren voor een plaats waar al zoveel blanken wonen.

Een tweede punt is zo mogelijk nog pijnlijker. Het misbruik dreigt besmettelijk te worden. Meer dan eens heb ik geboren Bosschenaren, zelfs een wethouder, over Rosmálen horen praten alsof het zo hoorde. Het is mij zelf niet helemaal duidelijk waarom ik dan een blos van schaamte of woede moet krijgen, maar het is zo en natuurverschijnselen zijn niet weg te praten. Zij vragen om een verklaring. Vinden die mensen misschien dat het chic en kosmopolitisch klinkt om zo smalend over Rósmalen te praten? Wie het weet, mag zijn vinger opsteken.”

Corn. Verhoeven

MALISKAMP

Nu we het hebben over de uitspraak van de naam van ons dierbaar dorp wil ik ook nog wijzen op de verkeerde accentuering van de naam van het mij eveneens dierbare Maliskamp. Mogelijk dat de *a* voor slechts één medeklinker (een open lettergreep) de 'allochtonen' er toe hebben gebracht om Maliskamp uit te spreken als *Máálikamp* in plaats van de door de 'autochtonen' gebezigde uitspraak *Malliskámp* (met een gesloten lettergreep en de klemtoon achteraan).

Martien Veekens

ACCENT DOOR CORNELIS VERHOEVEN

Na het op de vorige pagina weergegeven ingezonden artikel uit het Brabants Dagblad van 1972 kreeg ik inzage in de verzameling die de bekende Rosmalenaar Jan Verhoeven heeft aangelegd over zijn beroemde achternaamgenoot (geen familie) wijlen filosoof Cornelis Verhoeven⁵. Hierin bevindt zich o.a. een kopie van een artikel genaamd 'Accent'⁶ waarin de heer Verhoeven nogmaals de accentlegging op onze dorpsnaam nader beschouwt.

De filosofische benadering door de hoogleraar zal menigeen van ons opnieuw aan het denken zetten.

Martien Veekens

⁵ Cornelis Verhoeven (geboren op 2 februari 1928 te Udenhout en overleden te 's-Hertogenbosch op 11 juni 2001) ontving in op 14 april 1980 de P.C.Hooftprijs (Staatsprijs Letterkunde 1978). Tot aan zijn emeritaat was Verhoeven vanaf 1982 professor in de wijsbegeerte aan de Universiteit van Amsterdam. In februari 1998 werd hij gedecoreerd met een eredoctoraat aan de Katholieke Universiteit Brussel.

⁶ Cornelis Verhoeven, *Accent*, in *Brabantia* (Brabants tijdschrift voor kunst en cultuur), jrg.39, nr.6, juni 1990, pagina 22

ACCENT

Op het station in Den Bosch hoor ik regelmatig mededelingen over de trein naar Rosmálen. Vroeger heette die plaats Rósmalen, maar vanaf de tijd dat allochtonen daar de meerderheid vormen - en de meesten van hen komen uit Holland, waar weinig neiging bestaat van de eigen feilbaarheid een dogma te maken - wordt er gewoonlijk Rosmálen gezegd. Blijkbaar heeft niemand de moeite genomen om eens te luisteren, hoe die naam ter plaatse wordt uitgesproken en zich daarbij aan te passen. Zulke dingen gebeuren, want mensen zijn hardleers en niet het minst wanneer ze het idee hebben dat ze alles al weten. Ze blijven dus Rosmálen zeggen en veel inwoners doen dat nu ook maar: straks zal het dus wel Rosmálen zijn.

Dat is dan dat; of is het misschien toch iets anders en zit er meer achter, bijvoorbeeld zo iets leuks als een wereldwijd complot of een universele wet? Wereldwijd is wat veel gezegd als het over Rosmalen gaat, maar dat er helemaal niets achter zit, wil er bij mijn provinciale achterdocht niet in. Om te beginnen kan ik niet begrijpen, hoe iemand zonder krachtige motieven erin slaagt vol te houden dat zijn uitspraak van een woord of naam de juiste is. Om te vervolgen snap ik niet, waarom de onjuiste uitspraak zo klakkeloos wordt overgenomen, als daar niet een stevige beloning tegenover staat. Of liever: ik snap het allebei, wanneer ik tegelijk maar zo iets onnozels mag aannemen als dat een verschil in accent ook een verschil in status met zich mee kan brengen. Waarom dat zo is, zou dan vers twee kunnen zijn, maar dat het zo is, lijkt mij duidelijk. Je hebt de insiders en je hebt de outsiders en het verschil

tussen hen is bij gebrek aan beter dikwijls terug te brengen tot iets miniems, een verschil in accent. Wat het verschil inhoudt en waar het accent valt, doet er niet toe, als er maar een verschil is. Het verschil is het meest onverschillige. Staan wij hier niet, zo maar op een doordeweekse dag, voor het aloude raadsel van distinctie en chic?

Ik nam eens deel aan een discussie over dementie en sprak dat woord uit, zoals de woordenboeken het aangeven en zoals ik ook dacht dat het hoorde, namelijk met het accent op de tweede lettergreep. Het viel mij op, dat de ingewijde deelnemers aan het gesprek de klemtoon op de laatste lettergreep legden en het dus over dementie hadden. Ik voelde mij onmiddellijk een buitenstaander; ik was een indringer die door zijn accent werd verraden. Het kostte mij moeite om niet snel over te schakelen en mee te tellen, want een accent is heel besmettelijk; maar ik genoot toch ook wel een beetje van mijn gelijk en van de humor die zo'n situatie in zich heeft.

Ik moest denken aan de tijd dat tussen Nederland en Indonesië problemen bestonden rond het toenmalige Nieuw-Guinea. Wij wisten niet beter of daar woonden papoea's. Maar als iemand er geweest was en daaraan een beslissende voorsprong te danken had, sprak die altijd van papoéa's. Hetzelfde subtiele standsverschil was er tussen mensen die Cuba zeiden en hen die met eigen oren hadden rond geluisterd en het over Coeba hadden. Dat waren de kenners. Om een paar recente voorbeelden te geven, toen Nelson Mandela werd vrijgelaten, hoorden we iedereen die ingewijd is, Mandèla zeggen. En bij de dood van Greta Garbo zal menigeen wat beteuterd hebben gekeken, omdat hij nooit had geweten dat de diva bij de intimi Gretta heette. Omdat er geen intimi waren, geen kenners van de ware Garbo, lijkt dat accent dus gewoon een slag in de lucht te zijn.

Het aanzienlijke verschil met Rosmálen is, dat in deze voorbeelden, neem ik aan, de plaatselijke uitspraak als norm werd aangenomen en aan ons voorgehouden, terwijl in het geval Rósmalen een, mag ik het zeggen, wat meer koloniale houding werd aangenomen en het gebrabbel van de inwoners werd genegeerd. Of is het denkbaar dat degenen die hier Rosmálen zeggen, in de randstad Rósmalen zeggen, om twee keer van het verschil te profiteren? Want het is intussen wel duidelijk dat het inderdaad meer gaat om het verschil als zodanig en op zichzelf dan om de vorm die het aanneemt. Wie er meer achter zoekt, grijpt in het luchtledige.

Is dan niet een van de twee uitspraken domweg fout en moet degene die zich daaraan schuldig maakt, zich niet schamen en zich snel verbeteren? Dat zou waarschijnlijk zo zijn, wanneer in Rosmalen keihard werd gelachen om de verkeerde uitspraak en wanneer daar zekerheden aan de dag werden gelegd die ook maar in de schaduw konden staan van de massieve superioriteit van de buitenstaanders. Het lijkt mij ook niet uitgesloten dat dementie een gangbare uitspraak is geworden, omdat het aan leerlingverplegers ontging dat de klemtoon hier vanouds anders ligt dan bij psychologie, therapie, afasie, amnesie, anomalie, idiotie en andere geleerde aanduidingen die zij in de boeken lezen. Dat is dan misschien nooit gecorrigeerd, maar in plaats daarvan overgenomen. Zelf corrigeer ik ook vrijwel nooit studenten die zich zonder enige aarzeling als extranéus melden. Je moet klanten niet nodeloos voor het hoofd stoten. Hooguit probeer ik soms wat bij te sturen door even later argeloos extráneus te zeggen; maar de ervaring leert mij dat de bereidheid om iets te leren niet altijd gelijke tred houdt met de gebrekkigheid van de kennis. Soms zou je geneigd zijn te denken dat mensen minder willen leren naargelang zij minder weten.

.....

Cornelis Verhoeven

DE FOLKLORE VAN HET KLEINE VERSCHIL

In het reeds door Wil van den Elzen aangehaalde dialectenboek 7 citeert ook Gerard Rooijackers (zoals dat in deze Rosmalla op de vorige 3 pagina's gebeurde) de bekende leraar wijlen Cees Verhoeven. Onder de hierboven genoemde titel⁷ beschouwt hij het waarom van de prikkels die o.a. aan een 'echt' Rosmalengevoel ten grondslag kunnen liggen. De visies van Arnoud-Jan Bijsterveld, Cornelis Verhoeven en Gerard Rooijackers geven hiertoe zo niet een mogelijke verklaring dan toch minstens weer een mening ter nadere overweging.

Martien Veekens

DE FOLKLORE VAN HET KLEINE VERSCHIL

“Niets ter wereld is interessanter dan het verschil”, aldus de filosoof Cornelis Verhoeven. “Het leven dankt zijn rijkdom zonder meer aan de eindeloze variaties en verschillen die het ons weet voor te toveren”. Aangezien verschillen zo interessant zijn, worden ze overal gezocht. Wat pikanter geformuleerd stelt Verhoeven: “Hoe kleiner de verschillen zijn en hoe kleiner het terrein is, waarop zij zich voordoen, des te boeiender zijn ze en des te groter is het gewicht dat daaraan wordt gehecht. Voor zover de verschillen niet alleen boeiend zijn, maar ook een bron van ergernissen en twist, zijn ze dat eerder naargelang ze kleiner zijn. Waar ze hemelsbreed of wereldwijd zijn, worden ze, vooral op grote afstand, met nobel gemak overbrugd, maar waar ze tot bijna niets naderen, zoals tussen tweelingen, of waar ze

op één letter berusten, is het vrijwel zeker dat ze tot discriminatie en conflicten leiden.”

Deze bespiegeling gaat in hoge mate op bij de controverse tussen inwoners van Heerwaarden en Rosmalen, gemeenten die in eenzelfde regio liggen en hemelsbreed nog geen twintig kilometer van elkaar zijn verwijderd. De heftige emoties die het zingen van 'hun' volkslied door de Heerwaardenaren op televisie bij toonaangevende leden van de Rosmalense bevolking losmaakte, illustreert treffend het belang dat wordt gehecht aan de eigen identiteit en de culturele vormgeving daarvan, bijvoorbeeld door middel van een lied. “Het lijkt wel”, aldus Verhoeven, “of elke lokale identiteit veroverd moet worden op de burens. Het is een oude en blijkbaar zeer geliefde folklore.”

Deze volkslied-casus bevat in feite alle elementen die bij de constructie van het 'eigene' centraal staan. Het betreft weliswaar een (inter)lokale controverse, maar de mechanismen die hier aan de orde zijn, kunnen zonder meer worden getransponeerd naar een regionaal of nationaal niveau. De reden waarom Brabanders en Limburgers niet met elkaar vereenzelvigd willen worden, ligt grotendeels juist besloten in de overeenkomsten wat katholieke cultuur en feesten betreft van deze buurprovincies. De reden waarom Zuiderlingen niet vereenzelvigd willen worden met Hollanders en, op nationaal niveau, waarom Nederlanders zich vaak zo laatdunkend en spottend over Belgen uitlaten, ligt in het feit dat ze burens zijn die méér gemeenschappelijk hebben dan alleen een geografische (de 'grote rivieren' of 'de Moerdijk') of politieke grens. Bij deze 'folklore van het kleine verschil' stuiten we op het culturele mechanisme van de groepsafbakening. Juist daar waar mensen op

⁷ In de reeds hiervoor genoemde uitgave 'Aan taal herkend' staat de tekst afgedrukt op pagina 60-62. Gerard Rooijackers zelf citeert hier C. Verhoeven, 'Folklore van het kleine verschil', zoals opgenomen in het NRC-Handelsblad van 18 oktober 1993.

het eerste gezicht veel met elkaar gemeen hebben, wordt grote waarde gehecht aan kleine, maar significante verschillen die met behulp van symbolen en media worden uitvergroot.

Zoals we op nationaal niveau officiële volksliederen kennen zoals het *Wilhelmus*, zo bestaan er ook regionale varianten zoals de liederen over het Limburgse *bronsgroen eikenhout* en het Brabantse *Toen Hertog Jan kwam gevaren*. Het betreft vrij recente liederen die bewust zijn gecomponeerd om een regionaal ‘wij-gevoel’ op te wekken en te versterken. Zo is het Brabantse ‘volkslied’ in 1947 geschreven en op muziek gezet door respectievelijk Harrie Beex en Floris van de Putt, Brabantse klerikale intellectuelen die in de context van regionale bewegingen als Brabantia Nostra en (later vooral) Brabants Heem opereerden. In dergelijke liederen wordt veelal verwezen naar de schoonheid van het landschap en/of gerefereerd aan een bloeitijd in het verleden: positieve betekenselementen met een cohesiebevorderende werking. Maar ook op lokaal niveau zijn lofzangen gecomponeerd op de eigenheid van de plaats, zoals we reeds zagen. Dergelijke liederen zijn nagenoeg altijd zeer recent; in het geval van Rosmalen en Heerewaarden dient het ontstaan in de jaren zestig van de 20ste eeuw te worden gesitueerd. Het was juist een tijd van snelle veranderingen op het platteland. Hoewel de modernisering zeker werden verwelkomd, werd het ‘verlies’ aan karakteristieke dorpsgezichten, ambachten en gebruiken in culturele zin als het ware gecompenseerd door middel van onder meer een ‘eigen’ lied waarin men zich kon of wilde herkennen. Het betreft letterlijk een ‘canonisering’ van de lokale cultuur.”

(Martien Veebens: “Aansluitend op de beschrijving van de wens tot instandhouding van eigen identiteit constateert Rooijackers, dat de gewenste uiting hiervan door middel van de taal steeds moeilijker blijkt te kunnen worden volgehouden.”)

TAAL TUSSEN

REGIOLECT EN HYPERDIALECT

“Heel belangrijk voor de nationale, regionale of lokale identiteit is de taal. Of die nu wordt gesproken, geschreven of gezongen; de taal bindt en scheidt (groepen) mensen. De taal is dan ook een werktuig om maatschappelijke identiteit en ideologische eenheid te smeden; het behoud van taal is een machtsmiddel tegen sociaal-culturele nivellering. Het is dan ook niet toevallig dat de volksliedjes van Rosmalen en Heerewaarden in het plaatselijk dialect zijn gesteld. Ook al zijn melodie en teneur dezelfde, de uitspraak van de taal verschilt, ondanks alle evidente verwantschap aanzienlijk. Toch betreft het in beide gevallen geactualiseerde vormen van dialectgebruik. Men hanteert zonder schroom hedendaagse woorden uit de standaardtaal (bijvoorbeeld ‘precies’ in plaats van het minder gangbaar geworden ‘krèk’) als de verstaanbaarheid – en daarmee de communicatieve reikwijdte – in het geding mocht komen. Uit de liedteksten blijkt dan ook een zekere meertaligheid die de gelaagdheid van identiteiten weerspiegelt. Voor de goede verstaander is men dan ook geen ongeletterde barbaar die geen Nederlands kent, maar een geëmancipeerde dorpsbewoner die fier is op de eigen cultuur. Dat in dit opzicht geen sprake is van een talige traditie blijkt wel uit het opmerkelijk gegeven dat in het verleden (‘vroeger’) niet of nauwelijks in het dialect werd gezongen.

Het dialectlied dus als wapen tegen culturele nivellering, terwijl paradoxaal genoeg de lokale dialectverschillen in de praktijk steeds meer worden afgezwakt in de richting van wat Cor Hoppenbrouwers⁸ heeft geijkt als ‘regiolecten’: het verschijnsel dat dialecten in een regio steeds meer op elkaar en op de standaardtaal gaan lijken.”

Gerard Rooijackers

⁸ C. Hoppenbrouwers, *Het regiolect: van dialect tot Algemeen Nederlands*, Muiderberg: Coutinho, 1990

KAREL V EN DE ANNENBORCH

KAREL V EN DE ANNENBORCH

Sommige vondsten blijven intrigeren. Een voorbeeld daarvan is de scherf van een steengoed drinkbeker die in 1986 bij de opgravingen op de Annenborch is gevonden (afbeelding 1). Het betreft een fragment van het bovengedeelte van de beker, met rand, wand en oor; op grond van baksel en vorm valt de beker te dateren in de eerste helft van de 16^e eeuw. Naast het oor is de afbeelding te zien van een jongeman, en naast hem 3 heraldische symbolen: ter weerszijden van hem de dubbele adelaar en een klimmende leeuw, en aan de andere kant van het oor een wapenschild met drie Franse lelies. De jongeman in kwestie is Karel V, zoals ook al vermeld was in onderschrift bij de foto van de scherf die eerder in *Rosmalla* verscheen.⁹ Interessant is hoe de identificatie van de afbeelding en van de beker tot stand kwam.

Dat het hier om een jeugdportret van Karel V gaat, is eigenlijk al snel duidelijk door de sprekende gelaatstrekken: de geprononceerde onderkaak en een scherpe neus. Verder draagt hij om zijn hals de ketting met het teken van de orde van het Gulden Vlies, en bovendien is naast hem de dubbele adelaar (het teken van de Duitse keizer) afgebeeld. Maar deze identificatie wordt nog zekerder door een andere, bijzondere vondst.

Bij archeologisch onderzoek in de binnenstad van 's-Hertogenbosch is namelijk een zeer vergelijkbare, zij het niet identieke drinkbeker

gevonden. In 1980 werd bij de opgravingen van het Sint-Geertruiklooster in een beerput een nagenoeg complete steengoed bierpul gevonden met daarop de afbeelding van 3 vorsten: Maximiliaan van Habsburg, keizer van Duitsland van 1493 tot zijn overlijden in 1519, geflankeerd door koning Frans I van Frankrijk (met het wapenschild met de Franse lelies) en door Karel V (met de dubbele adelaar en een valk op zijn schouder, afbeelding 2 en 3).¹⁰

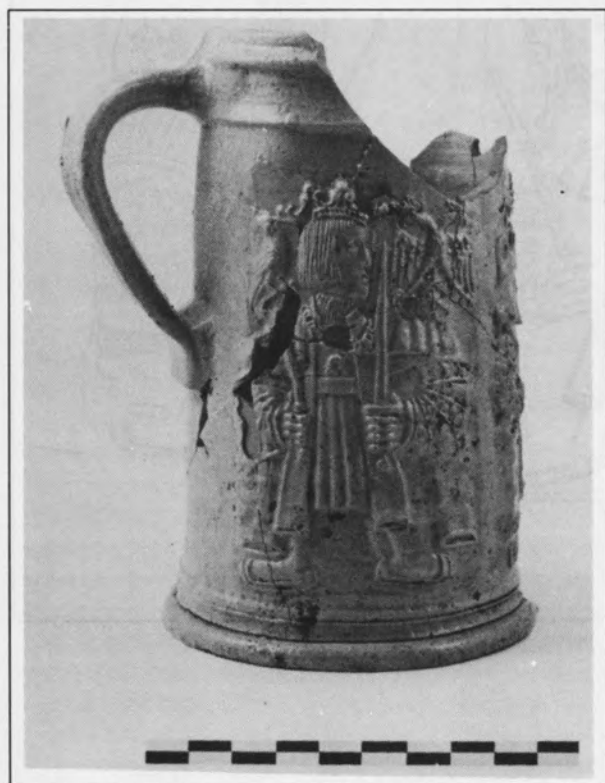

Scherf van een steengoed beker met portret van Karel V. Opgraving Annenborch, Rosmalen, 1986.

⁹ Rosmalla 4, september 1991, p. 33.

¹⁰ zie Hans L. Janssen, *Het middeleeuwse aardewerk: ca. 1200- ca. 1550*, in: H.L. Janssen (ed.), *Van Bos tot Stad*, 's-Hertogenbosch 1983, p. 209.

De combinatie van deze 3 vorsten en de jeugdigheid van Karel V, maken het aannemelijk dat de beker vervaardigd is naar aanleiding van de keizerskeuze in 1519 in Keulen. Maximiliaan, keizer van Duitsland (en grootvader van Karel V) was namelijk aan het begin van dat jaar overleden en dus moest er door de Duitse keurvorsten een nieuwe keizer gekozen worden. De twee belangrijkste troonpretendenten waren Karel V, op dat moment vorst van de Nederlanden en koning van Spanje, en Frans I, koning van Frankrijk. Op 28 juni 1519 werd deze machtsstrijd in het voordeel van Karel V beslist, naar men zegt door een combinatie van (geleend) geld en diplomatieke overtuigingskracht. Op die dag werd namelijk door een meerderheid van de stemgerechtigden te Keulen Karel tot keizer uitgeroepen. De kroning tot keizer vond op 23 oktober 1520 plaats te Aken.

Steengoed beker met de portretten van drie vorsten.
Hoogte 16,5 cm. Zijaanzicht met Karel V.
Opgraving Orthenpoort, 's-Hertogenbosch, 1980.

De datering van de beker kan op grond van deze gegevens gesteld worden op 1519 of 1520, met een marge van misschien enige jaren later omdat niet uitgesloten is dat de afbeeldingen gedurende langere tijd werden gebruikt. Dat de scherf van de Annenborch van een zelfde soort beker als uit het Geertruiklooster is, blijkt wel uit de combinatie van de jeugdige Karel V aan de ene kant van de beker, en het wapen van de Franse koning aan de andere kant. Dat het een andere beker (uit een andere mal) betreft, is duidelijk uit het feit dat Karel V hier links van het oor van de beker is afgebeeld, en naar links kijkt. Op de Bossche beker is dat juist andersom. Bovendien is hier achter zijn schouder een leeuw afgebeeld, in afwijking van de valk op de Bossche beker.

De scherf van de Annenborch is gevonden in de grond waarmee in de loop van de 16^e eeuw (eerste helft, mogelijk 3^e kwart) een dam werd gelegd door de slotgracht ter vervanging van de tot dan toe gebruikte brug. De datering van de vondstomstandigheden pas dus mooi bij de datering op grond van vergelijking met de beker uit het Geertruiklooster.

Wat is nu nog het intrigerende aan deze vondst? Ten eerste is het een bijzondere vondst, want vorstenbekers als deze zijn zeer zeldzaam. Er zijn op dit moment niet meer dan zo'n vijf identieke of vergelijkbare bekens bekend.¹¹ Maar daarnaast is ook wel een relatie gelegd met het Habsburgse huis. In de catalogus bij de tentoonstelling *In Buscoducis 1450-1629* wordt de hierboven beschreven beker ook behandeld.¹² Daar wordt gesuggereerd dat het feit dat Barbara Disquis, een buitenechtelijke dochter van Maximiliaan

¹¹ Er zijn vondsten bekend uit Nijmegen, Heeze en Culemborg.

¹² A.M. Koldewij / J. Tacken-van Vessem, *Beker met vorstenportretten*, in: A.M. Koldewij (ed.), *In Buscoducis 1450-1629, Kunst uit de Bourgondische tijd te 's-Hertogenbosch, De cultuur van de late middeleeuwen*, 's-Hertogenbosch/ 's-Gravenhage, 1990, p.188, catalogusnummer 114.

van Oostenrijk die als kloosterzuster woonde in het Sint-Geertruijklooster, verband houdt met de vondst van beker. Zij onderhield namelijk een regelmatig contact met haar Habsburgse familieleden en was zo natuurlijk ook betrokken bij de verwickelingen na de dood van haar vader Maximiliaan en de keuze van haar neef Karel V tot keizer. Een beker die aan deze gebeurtenissen refereert, past goed in dat kader.

Waarschijnlijk voert deze redenering echter te ver en waren de bekers met de afbeeldingen van de vorsten gewoon een commerciële produkt van Keulse handelaren die handig inspeelden op de belangwekkende historische gebeurtenis in hun stad. Toch blijft de gedachte intrigeren: is er een verband tussen Karel V en de Annenborch?

*Dingenus M. van de Vrie
(Afd. Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten,
gemeente 's-Hertogenbosch)*

*Tekening van de drie vorsten op de beker. Van links naar rechts: Karel V, Maximiliaan en Frans I.
(Tekening: J.-E. Ditz)*

MILHEES

EEN OUD TOPONIEM BIJ COUDEWATER

1. WOORD VOORAF

Tot aan het begin van de jaren zeventig is de veldnaam *Milhees* / de millis / bij ons thuis dikwijls gevallen. Vader, die op de boerderij van Coudewater werkte (1937 – 1974), moest in de *Milhees* koeien melken. Ik weet nog goed dat vader me vertelde dat / de millis / voor hem een van de mooiste stukjes wei van Coudewater was met name vanwege zijn ligging aan de Wetering. Met vaders opmerking kom ik meteen bij de lokalisering van de *Milhees*.

(Hoge, Lage) *Milhees* ingetekend op een fragment van de kadastrale kaart (minuutplan) van 1832, Sectie E genaamd Hintham, 2^e blad.

1 = Kloostersteeg = Berlicumseweg;

1a = Kloostersteeg = afgesloten stuk Berlicumseweg;

1b = Wambergsteegje = vervolg afgesloten stuk Berlicumseweg;

2 = Oude Baan = Peter de Gorterstraat.

2. LIGGING

Voor vader en andere mensen van de boerderij op Coudewater lag een klein deel van de *Milhees* ook vóór de oude loop van de Grote (Rosmalense) Wetering. Vanaf het afgesloten gedeelte van de Berlicumseweg, op de brug staand schuin tegenover de oude hoofdingang van Coudewater, ziet men nu nog een stukje van de oude loop liggen. Rechts van dit waterloopje ligt een stuk wei met een 'terp' waarop zes bomen staan. Dit cultuurhistorisch

fraaie stukje behoorde volgens vader en anderen ook tot / de millis /. Vader wist eveneens te vertellen dat de hele *Milhees* veel groter was en dat die zich over de Wetering heen uitstreckte. Na verder onderzoek mijnerzijds klopt het inderdaad dat de *Milhees* aan de andere kant van de Wetering ligt. Vaders bewering dat er ook een stukje *Milhees* vóór de Wetering ligt heb ik tot nu toe niet kunnen bevestigen.

Naast *Milhees*, kende men vroeger de toponiemen *Hoge* en *Lage Milhees*. De Hoge *Milhees* lag vlakbij het voormalige kasteeltje Spreeuwenburg, de Lage *Milhees* lag tegen de Wambergsebeek aan. (Zie: afbeelding kaart 'Wamberg') Op de kadastrale kaart van 1832 wordt ten (noord)westen van de Hoge en Lage *Milhees* de *Milhees* gesitueerd: sectie E,

Hintham, nr. 478 t/m 481. (Zie: afbeelding fragment) Alles tezamen was de (Hoge en Lage) *Milhees* een vrij groot complex binnen het aan de Hinthamse kant gelegen gebied Kloosterhoek.¹³

¹³ *Kloosterhoek* was tevens een gebiedsnaam aan de andere kant van de 'Kloostersteeg' (= de latere

De rond 1974 doorgetrokken Berlicumseweg, vanaf ongeveer de familie Tibosch, doorsnijdt een gedeelte van de (Hoge) Milhees.

Overigens, de 'Balkumseweg' werd door ons thuis steevast / de balkumse klinkers / genoemd, ofschoon er niet één klinker meer te bekennen was! Ook de verlegde en verbrede Wetering maakt het een stuk moeilijker om de oorspronkelijke Milhees thans nog goed te kunnen lokaliseren.

3. OUDE VERMELDINGEN

- 1370: (in Rosmalen) in *Middelheze*¹⁴
1446: bouw- en broekland gen. *Milheze*¹⁵
1509: land op *Middelheze*¹⁶
1609: onder de parochie van Rosmalen, t. pl. gen. *de Middelheze*¹⁷
1626: *de Middelheze*¹⁸
1689: stuk land, eertijds houtbos t. pl. gen. te *Middelheese*¹⁹
1765: stuk houtbosch gen. *Milhees* [aan de Rivier de Weetering]²⁰
1779: bouwland op *Milhees*²¹
1795: perceel neffens de Weetering en tussen de *Milheeze*²²
1834: bouwland t. pl. gen. *Milhees*, Sectie E nr. 478, 479, 480 en 481²³

Berlicumseweg), meer in de richting van de Loofvaart.

¹⁴ A. Kappelhof, *Het Archief van de Tafel van de H. Geest van 's-Hertogenbosch. Regesten van oorkonden*, 's-Hertogenbosch, 1980-1991, registnr. 683

¹⁵ W. van der Heijden, *De Wamberg te Berlicum. Het landgoed en zijn eigenaren*, Berlicum, 1987, pag. 39. (Verkort: Van der Heijden, *Wamberg*)

¹⁶ Idem, pag. 47

¹⁷ Idem, pag. 97

¹⁸ Idem, pag. 102

¹⁹ Rechterlijk Archief (Verkort: RA) nr.85, folio 52

²⁰ RA nr.63, folio 151 verso

²¹ RA nr.67, folio 96 verso

²² Notariële Akte (Verkort: NA) 3447, folio 186.

Mogelijk moet hier 'Milheeze' opgevat worden als meervoud van 'Milhees': perceel gelegen tussen de Hoge en Lage Milhees (?)

²³ NA 3923, nr.183 en 203

Zoals reeds opgemerkt kwamen in het verleden ook de namen *Hoge* en *Lage Milhees* voor.

Oude vermeldingen van deze twee toponiemen zijn:

circa 1810: *De Hooge Milhees*

circa 1810: *De Lage Milhees*²⁴

4. HET WOORD HEES:

ENKELE OPMERKINGEN

4.1 Woordgeschiedenis

Ofschoon men in Middelnederlandse woordenboeken het woord *hees* niet aantreft, is het toch een heel oud woord.²⁵ Men herleidt *hees* tot Germaans **haisjo-*. Dit woord moet zich al vroeg ontwikkeld hebben tot *hasi, waaruit dan met umlaut (d.i. een klankwijziging onder invloed van de -i) *hese* ontstaan is.²⁶ In het Oud-Hoogduits (= vóór 1100) is de bosnaam *Hësiwald* opgetekend. Dit is een Germaanse weergave van het Latijnse *Silva Caesia* dat reeds genoemd wordt door Tacitus, een Romeinse geschiedschrijver die leefde van omstreeks 55 tot 120 na Christus.²⁷ Het toponymisch element *hees* komt al heel vroeg in Noord – Brabant voor. In het jaar 784 is er sprake van *Hezia*. Hiermee wordt waarschijnlijk de buurtschap de Hees tussen

---

²⁴ Van der Heijden, *Wamberg*, kaartfragment pag. 179

²⁵ *Middelnederlands* is de verzamelnaam voor allerlei dialecten, taalkringen en geschreven taalnormen binnen de Nederlanden van de 13de tot de 16de eeuw: Vlaams, Brabants, Limburgs, Hollands en ook Utrechts. Zie: A. Van Loey, *Middelnederlandse spraakkunst, I. Vormleer*, Groningen, 1974, pag. 3-5

²⁶ M. Gysseling, *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord - Frankrijk en West - Duitsland (vóór 1226)*, deel I, [Brussel/ Tongeren], 1960, pag. 463. (Verkort: Gysseling: *TW*)

²⁷ J. de Vries – F. de Tollenaere – A. Persijn, *Etymologisch Woordenboek*, Utrecht, 2000, pag. 166, trefwoord: *heester*

Eersel en Steensel bedoeld, en niet het dorp Heeze bij Leende.²⁸

4.2 Woordvorming

Een afleiding van *hees* is *heester*: “boomachtige struik; jonge stam van eiken of beuken”.²⁹ Met ons woord *heester* is te vergelijken het Franse zelfstandig naamwoord *hêtre* “beuk”, dat zijn oorsprong vindt in het Frankische *hēster: “jeune arbre (= jonge boom), *hêtre* (= heester)”.³⁰

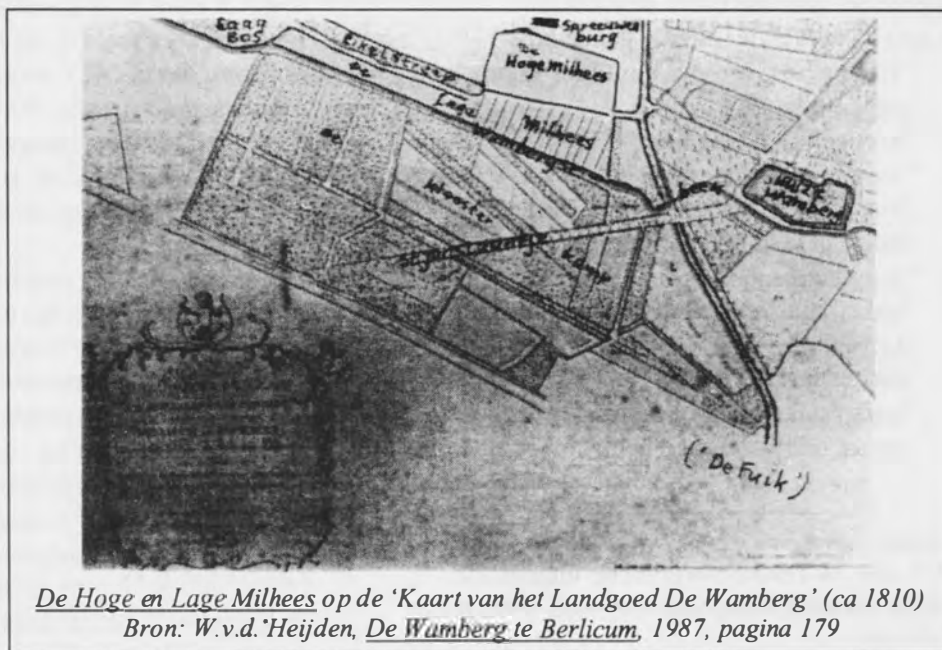
Het laatste deeltje in *heester*, namelijk *-ter*, is een Middelnederlands woord *-tere* dat alleen in samenstellingen voorkomt en “boom” betekent zoals in *mispeltere*, “mispelboom”, *noteltere*, “notenboom” en *holentere/ heulentere*, “vlierboom”.³¹ Het

Middelnederlands kende ook nog *appeltere*. Dit woord komt terug in de Gelderse plaatsnamen *Apeldoorn* en *Appeltern*. Beide betekenen: “bij de appelbomen”.³² Ook het

Engelse woord *tree*, “boom”, heeft verwantschap met het oude *-ter(e)*.

4.3 Reductie van *hees* in / *millis* /

In de uitspraak in de volksmond wordt het element *hees* in *Milhees* gereduceerd tot *-is*. Dit taalverschijnsel beperkt zich niet tot Rosmalen en omgeving. De Kempense plaats Maarheeze wordt in het dialect ter plaatse en in de directe omgeving uitgesproken als / maares

/.³³ Ook het toponiem *Kolis* uit Neerpelt (B.-Limb.) is van oorsprong een naam op *-hees*. In de 16de eeuw schreef men *coelheze*, in de 17de eeuw *de colis* en vanaf omstreeks 1845 *Kolis*. In de drie vermelde plaatsnamen wordt het tweede bestanddeel, *hees*, door de werking van het aanvangsaccent - /*milhees*/, /*máarhees*/ en /*kóolhees*/ - gereduceerd tot *-is*. Het lid met *hees* komt door de klemtoon op de eerste lettergreep in een bijtonige positie te staan; het wordt als het ware verdoft.³⁴

²⁸ F. Smulders, 'De Hees bij Eersel', in: *Brabants Heem*, 14, 1962, pag. 138 en 139

²⁹ Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal, a - i, Utrecht - Antwerpen, 1995, pag. 1123. (Verkort: Van Dale)

³⁰ A. Dauzat e.a.a., *Nouveau Dictionnaire étymologique et historique*, Parijs 1964, pag. 370

³¹ P. van Veen & N. v.d. Sijs, *Etymologisch Woordenboek. De herkomst van onze woorden*, Utrecht/ Antwerpen, 1997, pag. 368, 375 en 376

³² G. van Berkel/ K. Samplonius, *Nederlandse plaatsnamen. De herkomst en betekenis van onze*

plaatsnamen, Utrecht, 1995, pag. 9 (Verkort: Van Berkel, *Nederlandse plaatsnamen*)

³³ C. Hoppenbrouwers, *De taal van Kempenland*, Eindhoven, [1996], pag. 224

³⁴ J. Molemans, *Toponymie van Neerpelt*, Leuven - Brussel, 1975, pag. 76 en 97

5. BETEKENIS VAN DE TWEE BESTANDELEN

5.1 Betekenis van het bepaald deel –*hees*

De veelvuldig in de toponymie voorkomende naam *Hees* en varianten en de namen die samengesteld zijn met *hees* wijzen oorspronkelijk op bosbegroeiing. (Denk ook aan het reeds genoemde oude bostoponiem *Hësiwald*)

De betekenissen van *hees* lopen niet echt ver uiteen: het gaat om lichte afwijkingen.

Ik heb de volgende selectie gemaakt:

1. “kreupelbos, gerooid bos, door kreupelbos omheind land”³⁵
2. “kreupelhout, laag hout”³⁶
3. “woud van kreupelhout”³⁷
4. “bosje van laagstammig kreupelhout”³⁸
5. “bos van laag hout, struikgewas”³⁹
6. “jong beukenbos, later struikgewas”⁴⁰
7. “akkermaalshout, bos van laag hout”⁴¹
8. “(grondbetekenis) Landhag”: *Land* = ‘(akker)land’; *Hag* = ‘klein bos, haag’⁴²
9. “oorspronkelijk struikgewas, laagstammig gewas, ook wel jonge beuk”⁴³

³⁵ Idem, *Toponymie van Bocholt*, Leuven – Brussel, 1975, pag. 44. Dikwijls betreft het “uitgestrekte complexen (door kreupelbos omheind) land”, aldus Molemans

³⁶ E. Verwijs & J. Verdam, *Middelnederlandsch Woordenboek*, deel III, 's-Gravenhage, 1894, kolom 236–237, trefwoord: *heest* (Verkort: Verwijs & Verdam, *MNWB*)

³⁷ J. Vercouillie, *Beknopt Etymologisch Woordenboek*, Gent, 1925, pag. 127, trefwoord: *heester*

³⁸ J. Helsen, *Plaatsnamen der Antwerpsche Kempen*, Leuven – Brussel, 1938, pag. 16

³⁹ H. Moerman, *Nederlandse Plaatsnamen. Een overzicht*, Brussel, 1956, pag. 94

⁴⁰ Gysseling, *TW*, deel I, 1960, pag. 463

⁴¹ J. de Vries, *Woordenboek der Noord- en Zuid-Nederlandse plaatsnamen*, 1962, pag. 73. Met *akkermaalshout* wordt bedoeld: kreupelhout (van eiken) dat langs de rand van akkers groeit

⁴² H. Dittmaier, *Rheinische Flurnamen*, Bonn, 1963, pag. 105

⁴³ A. en J. Helsen, *Gehuchtnamen in de Antwerpse Kempen*, Leuven, 1978, pag. 46

10. “laag beukenbos, ook als veeweide in gebruik”⁴⁴

11. “kreupelhout, jong bos met struikgewas”⁴⁵

5.2 Betekenis van het bepalend deel *mil-*

Zoals verscheidene oude vermeldingen al aangeven, is *-mil* een samentrekking van *middel*. Voor het met ons *Milhees* sterk overeenkomende *Milheeze*, de naam van een dorp bij Bakel, wordt het eerste deel ook opgevat als een samentrekking van *middel*. Nog een voorbeeld is het Gemertse toponiem *Milschot* dat in 1421 voorkomt in de vorm *Middelscoit*.⁴⁶ Tot slot kan de naam van het dicht bij Rosmalen gelegen *Middelrode* genoemd worden. In de volksmond zegt men / milrooi /, of zelfs nog sterker geassimileerd, / mirrooi /!

Hoe nu het element *middel-* te duiden? In het Middelnederlands is het bijvoeglijk naamwoord *middel* “slechts gebruikelijk in de superlatief [= overtreffende trap, WV] *middelste* en in verschillende afleidingen en samenstellingen, zo b.v. middelbaar en middeleeuwen.” De betekenis is: “In het midden geplaatst of staande, tussen twee andere personen of zaken in staande.”⁴⁷ Voor veldnamen geldt meestal dat *middel-* duidt op de ligging van een perceel (land, bos, enzovoorts) te midden van percelen van gelijke aard.

⁴⁴ J. de Vries, *Nederlands Etymologisch Woordenboek*, Leiden, 1971 (herdruk 1987), pag. 244, trefwoord: *heester*

⁴⁵ G. van Berkel/ K. Samplonius, *Het Plaatsnamenboek. De herkomst en betekenis van Nederlandse plaatsnamen*, Houten, 1989, pag. 86, trefwoord: *Holthees*

⁴⁶ Van Berkel, *Nederlandse plaatsnamen*, pag. 152.

⁴⁷ Verwijs & Verdam, *MNWB*, IV, 1899, kolom 1534

6. BESLUIT

Uit wat voorafgaat is het duidelijk dat *Milhees* een samenstelling is van *hees*: bos van laag hout (kreupelbos, struikgewas), door kreupelhout omringd land, gerooid bos, of iets dergelijks, en *middel*:-: middelste. Oorspronkelijk is de *Milhees* dus genoemd naar zijn ligging tussen twee andere ‘*hezen*’ in. Uit voorlopig onderzoek zijn mij geen aanduidingen bekend van een relatieve onderlinge ligging met bijvoorbeeld *Voorste en *Achterste Hees* of **Oost(er)*- en *West(er)hees*. Toch wil dit geenszins zeggen dat de betekenis van “middelste (kreupel)bos” of zo uitgesloten moet worden. Als voorbeeld van voorafgaande opmerking kan de plaatsnaam *Middelrode* genoemd worden. Deze naam is te verklaren met ontgonnen, gerooid bos (= *rode*) dat tussen twee andere ‘*rodes*’ in ligt. Die twee andere ‘*rodes*’, waar *Middelrode* dus tussenin lag, vinden we nergens in de plaatsnaamgeving terug! Als men het kaartfragment van 1832 bekijkt, ziet men dat ten (noord)westen van de *Milhees* de *bos*-namen het *Hoog* en *Laag Bos* voorkomen. Evenals bij het begrip *hees* is het benoemingsmotief van deze twee veldnamen de bosbegroeiing of bebossing.⁴⁸ Op dezelfde kadasterkaart uit 1832 ziet men ten zuidoosten van de *Milhees* de *Lage* en *Hoge Milhees* liggen. Het is verleidelijk te denken dat *Milhees* (< *Middelhees*) zo genoemd is omdat het tussen het *Hoge* en *Lage Bos* enerzijds en de *Hoge* en *Lage Milhees* anderzijds in lag. Mijns inziens is het onderscheid *Hoge* en *Lage Milhees* eerder te verklaren door de oorspronkelijk (vrij) grote omvang van de *Milhees*. De uitsplitsing van de naam heeft volgens mij op grond van de ligging plaatsgevonden. Het hoge(re) gedeelte van de *Milhees*, dat minder drassig was en tegen het op een (zandige) hoogte gelegen slotje *Spreeuwenburg* lag, werd de *Hoge Milhees*

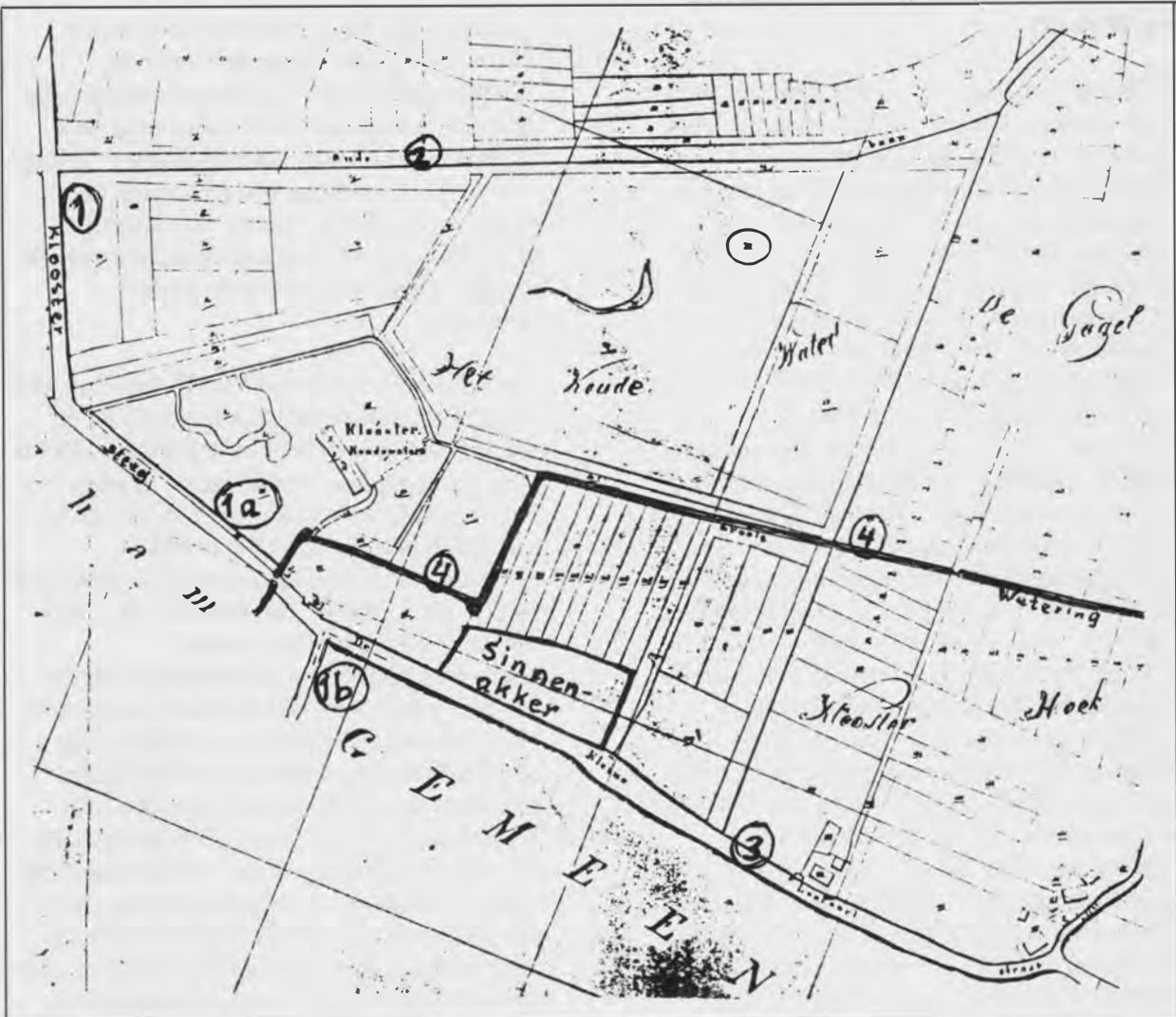
⁴⁸ Ook het toponiem *Eikelstreep*, dat binnen het gebied *Milhees* ligt, roept de gedachte van (loof)bosbegroeiing op; in dit geval betreft het eikenbomen. (Zie kaartfragment ca. 1810)

genoemd. Het lage(re) nattere deel van de *Milhees* dat tegen het grensriviertje de *Wambergsebeek* aan lag, kreeg de naam *Lage Milhees*. Aan de namen *Hoog* en *Laag Bos* heeft eveneens het benoemingsmotief ‘ligging’ ten grondslag gelegen, respectievelijk de hoge(re) en lage(re) ligging. Met andere woorden, *hoog* en *laag* verwijzen hier naar de ligging en niet naar de lengte van het geboomte.

Voor de naamsverklaring van *Milhees* kan men volgens mij van hetzelfde uitgaan als bij de naam *Middelrode*. Op de eerste plaats geldt dit voor het eerste deel van de naam, *middel* (> *mil*-), “middelste”. Ook gaat de vergelijking met *Middelrode* op voor het tweede naamsdeel: de woorden *rode* en *hees* verwijzen beide oorspronkelijk naar bos of houtgewas. (Het zijn allebei bosindicatoren) Hierboven bij *Middelrode* hebben we gezien dat deze plaatsnaam verwijst naar een gerooid bos dat tussen twee andere rooingen in lag, van welke rooingen de namen niet bekend zijn. Men kan ervan uitgaan dat *Milhees* (< *Middelhees*) van oorsprong verwijst naar een bos (van kreupelhout of iets van dien aard) dat tussen twee andere bebossingen in lag. Aan de ene kant werd de *Milhees* begrensd door het *Hoge* en *Lage Bos* (zie kaartfragment), en door het *Liersbos*/ *Lierbos*.⁴⁹ Aan de andere kant, (noord)oostelijk, richting *Loofaart*/ *Wamberg*, moet dan ook een bebost gebied gelegen hebben. Uit mijn toponiemenbestand van *Rosmalen* blijkt dat er ten zuiden van het *Coudewaterse klooster*, tegen de ‘*Kleine Loofaart Straat*’ (1832), inderdaad een bos lag. Dat bos was het *Sinnenbos*, ook wel *Sennebosch* of *Sonnebosch* geschreven. Bij het *Sinnenbos* lag nog een bos, het *Broersbos*, ook *Broedersbosch* genoemd.⁵⁰ Het *Sinnenbos*(ch) lag tegen de *Sinnenakker*. Het kadaster van

⁴⁹ Achtereenvolgens Van der Heijden, *Wamberg*, pag. 156 en H. de Werd, *Rosmalen Vroeger*, [Rosmalen], 1985, pag. 304

⁵⁰ Onder meer RA 87, folio 87 verso en folio 129, 1732

1832 plaatst deze akker onder de Kloosterhoek, sectie D nr. 97. (Zie fragment) Natuurlijk is het heel goed mogelijk dat het naamsbepalende belendende bos van de Milhees niet op Rosmalens, maar op Berlicums grondgebied lag. Van de Berlicumse toponymie weet ik helaas te weinig om Berlicumse bosnamen te kunnen geven. Wel laat het fragment van ca. 1810 zien dat daar ter plaatse bebossing was. Hoe het ook zij, *Milhees*, in de volksmond / de millis /, is een toponiem dat voor mij onlosmakelijk verbonden blijft met ons vader!

Sinnenakker in de omgeving waarvan het Sinnen- of Sennenbos gelegen moet hebben op:
 Kadastrale kaart 1832, Sectie D genaamd Koudewater, 1^e blad.
 1 = Kloostersteeg = Berlicumseweg;
 1a = Kloostersteeg = afgesloten stuk Berlicumseweg;
 1b = Wambergsteegje = vervolg afgesloten stuk Berlicumseweg;
 2 = Oude Baan = Peter de Gorterstraat;
 3 = Kleine Loofaartstraat = Loofaart(se straat) vóór verlegging (circa 1974);
 4 = Groote Wetering

Wim Veekens

MISDIENAARS IN DE LAMBERTUSKERK 1941 T/M 1961

Misdienaars.

Voorop v.l.n.r.: Onbekend, Cor Timmermans, Martin v.d. Elzen, Wim van Rosmalen, Henk Timmermans en Wim Heijmans.

Tweede rij v.l.n.r.: Tonny v.d. Biezen, Willy v.d. Elzen, Ton v.d. Elzen, Willy Heijmans.

Bidprentje van kapelaan van Brussel

DE ZORG VOOR EN DE OPLEIDING VAN MISDIENAARS

De zorg voor de misdienaars.... Het behoorde tot het takenpakket van de kapelaans, die daarbij (uiteraard) geassisteerd werden door de koster. Piet Daamen (*Piet de koster*) was in dat opzichte een kei!

Die taakverdeling deed op de Rosmalense pastorie zijn intrede in 1842 toen Joannes van Brussel als eerste kapelaan in de Lambertusparochie werd benoemd.⁵¹

WIL IN UW GEBED GEDENKEN

MARINUS HENRICUS VOGELS

geboren te Strijp/Eindhoven 1 januari 1910.
priester gewijd 22 mei 1937.
kapelaan te Berkdijk 13 augustus 1937,
kapelaan te Rosmalen 14 november 1941,
pastoor te Veldriel 18 augustus 1961,
pastoor te Handel 15 oktober 1965.
emeritus-pastoor 1 september 1977.
vicarius oeconomus tot 15 november 1977.
Overleden te Helmond 2 mei 1987.
Begraven te Handel 6 mei 1987.

en van kapelaan Vogels.

⁵¹ Parochiegids H. Lambertus 1962. Archief Henk de Werd. (Archiefdoos P = Parochie H. Lambertus)

De kapelaans werden ingezet als geestelijk adviseur van diverse verenigingen (denk aan

de voetbalclub), voor het werk van de plaatselijke de missiegenootschappen (kapelaan Houbraken werd geroemd om zijn werk voor de kindsheid), voor de grote en kleine H. Familie, voor de misdienaars, enz. Daarmee konden zij veel parochie-ervaring opdoen, waarmee ze straks, als pastoor, hun voordeel konden doen.

In de periode 1941 - 1961 was kapelaan Vogels actief in onze Lambertusparochie. Marinus Henricus (Harry)Vogels volgde in 1941 kapelaan Egbert Dekkers op. Hij bleef maar liefst 20 jaar in Rosmalen. Een unicum, want de meeste kapelaans werden na een jaar of vier weer overgeplaatst om elders nieuwe kennis en ervaring op te doen. In 1961 werd hij benoemd tot pastoor te Velddriel. Voor zijn opvolger liet hij een uitvoerige lijst van misdienaars achter, geschikt voor deze publicatie.⁵²

Aan misdienaars werden hoge eisen gesteld. Je moest goed kunnen leren, omdat je een grote hoeveelheid Latijnse teksten in je hoofd moest stampen. Verder werd van je verwacht, dat je je netjes wist te gedragen en in staat was het zware misboek met stoeltje te verplaatsen, dat je beleefd en correct was t.o.v. de heren geestelijken en bereid was om vroeg op te staan, ook door de week. En..... in die tijd kwamen alleen jongens voor deze bezigheid in aanmerking. Gelukkig is dat nu veranderd. In een handboekje voor misdienaars uit 1948 lees ik het zo: "Want, weet goed, misdienaar zijn is in de eerste plaats het volk vertegenwoordigen dat op de gebeden van de priester moet antwoorden. Daarom moet ge, bewust van uw taak, u eerbiedig gedragen: Ge zijt immers zo dicht bij het altaar, waarop, na de Consecratie, de liefdevolle Jezus rust. Al uw handelingen moeten met orde en ten gepasten tijde geschieden. Niet links en rechts het hoofd

⁵² Ledenlijst van Misdienaarsgroep van de Parochie van de H. Lambertus te Rosmalen van 14 november 1941 tot en met 17 augustus 1961. Archief Heemkundekring Rosmalen. Archiefdoos P = Parochies. Parochie H. Lambertus, doos 1.

draaien, niet nieuwsgierig omzien naar wat achter u gebeurt..... Eerbied, m'n goeie jongens, en door uw eerbied zal het volk zelf zich bewust gevoelen dat het H. Misoffer een niet alledaagse maar wel een heilige daad is."⁵³

In het boekje worden de handelingen, die de misdienaar moet verrichten tot in de puntjes beschreven. Laat ik daarvan een mooi voorbeeld geven. "De priester bidt het Offertorium. Intussen gaat gij de kannetjes nemen: het kannetje met de wijn in de rechterhand, dat met het water in de linkerhand. Gij gaat rechts van de priester op de hoogste altaartrede staan om hem de kannetjes aan te bieden. Wanneer hij tot u komt, groet gij de priester met een hoofdbuiging, en vooraleer met de rechterhand eerst het kannetje met wijn aan te bieden, het hengsel naar de priester gekeerd, breng het aan de lippen om te kussen, en na het te hebben terug ontvangen, breng het wederom aan de lippen, doe ook zo met het kannetje met water dat gij de priester aanbiedt opdat hij er een druppel water zou kunnen aan ontnemen. Daarna groet gij nogmaals en draagt de kannetjes terug op hun plaats. Nu legt gij het handdoekje op uw linkervoorarm, neemt met de linkerhand het bord en met de rechter het kannetje met water. Gij gaat rechts van het altaar op de hoogste trede staan, wacht tot de priester komt, groet hem met een hoofdbuiging en giet lichtjes wat water op zijn vingers. Gij houdt natuurlijk het bord onder de handen van de priester. Wanneer de priester het doekje op uw voorarm heeft teruggelegd, groet gij hem opnieuw en gij draagt alles terug op zijn plaats; zet de kannetjes nevens het bord. Dan gaat gij terug naar uw plaats aan de rechterzijde van het altaar na eerst in het midden vóór het altaar een kniebuiging te hebben gemaakt." (*zie onderstaande voetnoot*)

⁵³ Practisch Handboekje voor den Misdienaar. Een uitgave uit 1948 van Desclée de Brouwer en Co, Brugge. Archief Henk de Werd. (Archiefdoos K = Kerkelijke Prullaria. Doos 4)

"De priester doet wijn in de kelk. Hij doet er ook 'n beetje water bij".

Pagina 42 uit een boekje (de titel ontbreekt, omdat het werkje niet meer compleet is) over de H. Mis, dat Jo Versteijnen op 7 augustus 2000 aan de Heemkundekring Rosmalen schonk.⁵⁴

DE LIJST VAN MISDIENAARS OPGESTELD DOOR KAPELAAN VOGELS:

In de periode 1941 t/m 1961 waren de volgende jongens als misdienaar actief in onze Lambertuskerk:

Verjaardag Naam Misdienaar

13-07-1928	Albert Coppens
	september 1938 - 9 november 1943
19-08-1928	Antoon v.d. Wijst
	september 1938 - 9 november 1943
25-07-1929	Herman Coppens
	september 1938 - 9 november 1943
07-05-1930	Lambert van den Dungen
	september 1938 - 9 november 1943
04-02-1931	Leo Kappen
	september 1938 - 9 november 1943

⁵⁴ Archief Heemkundekring Rosmalen. (Archiefdoos K = Kerkboeken en kerkelijke Prullaria. Doos 4)

31-01-1930	Lambert de Jong
	1940 - 1942
29-11-1930	J van Hoof
	13 november 1941 - 21 april 1946
24-06-1931	L. van Grinsven
	idem
18-07-1931	Cor Versteegen
	idem
18-10-1931	W. van Nuland
	idem
19-10-1931	Jan Coppens
	+ 17-10-1956

Gedenk in uwe godvruchtige gebeden de Ziel van Zaliger

Johannes Petrus Coppens

geboren te Rosmalen 19 oktober 1931 en overleden te Oosterland op Schouwen-Duiveland (Z.) door een noodlottig ongeval, nog voorzien van de H. Sacramenten, 17 oktober 1956. Begraven op het kerkhof van St. Lambertus te Rosmalen 22 oktober d.v. Lid van de H. Familie en Oud Misdienaar.

Op de drempel van de mannelijke leeftijd is hij plotseling van ons heengegaan. Met de diepbedroefde ouders gevoelen wij allen deze harde schelding.

Toch zullen wij het zeggen: „De Naam des Heren zij gezegend”. Wij zijn christenen, wij blijven vol hoop het onsterfelijk leven beschouwen. Gods liefde, Gods mededogen zal hem verheerlijken. Ook zijn lichaam zal glorie verrisjen. In eeuwige vreugde zal hij de aanblijwing van God genieten en zonder einde helpen de Goddelijke Eredienst van het Lam.

Verrebere ouders, uw godvruchtig en steek geloof zal roosten en het kruis doen dragen. Nu besef u aan al uw zorgen, elke trek van moedeliefde vergeet nimmer.

Broers en zusters, beste tante en familie, ik ben u gegaan, ik zal u wederzien; niet vergeefs verricht uw dagelijks werk ter ere Gods.

Altijd bereid te helpen, was deze jonge man gehecht aan zijn dierbaren en vrienden, maar ook wederkerig door hen bemind, en daar zijn werken hem volgen, mogen wij vertrouwen, dat het vele goede dat hij deed, zijn fouten overtreft en het eeuwig loon waarborgt.

Familie en vrienden tot weersiens. Dank voor uwe achtheid en vriendschap. Bidt voor mij.

Marie en Jozef, geleidt mij naar Gods Troos. Marie, Troosteres der bedroelden, dat Gij ons aller Moeder zijt.

Foto en bidprentje van Jan Coppens.

15-06-1932	Wim Langens
	idem
25-12-1932	J. van Herpen
	idem
08-07-1932	Henk van Hassel
	09 november 1943 - 21 april 1946
15-06-1933	L. Kerkhof
	09 november 1943 - 26 december 1949
01-11-1933	Frans Kappen
	idem

21-07-1933 Wim Duffhues
09 november 1943 - 31 augustus 1946

Wim Duffhues

04-03-1934 Martin v.d. Elzen
09 november 1943 - 31 augustus 1946
26 oktober 1946 - 28 december 1958

Ter gedachtenis aan
Ir. MARTIN A. L. VAN DEN ELZEN
echtgenoot van
Ria A. H. Wiltlox

Geboren 4 maart 1934, gehuwd 29 november 1963 en overleden 14 januari 1973, na gesterkt te zijn door de H. Sacramenten der Zieken. De Uitvaartdienst werd gehouden in de parochiekerk van de H. Laurentius te Rosmalen, waarna de begrafenis plaatsvond op de centrale begraafplaats van Rosmalen.

Hij hield van zijn vrouw, van zijn kinderen, van zijn familieleden en van zijn vrienden. Hij beschouwde het leven als een weldaad Gods en hij kon intens genieten van alles om hem heen. Heerlijk vond hij het altijd om thuis te zijn. Martin was een ernstige man met een groot verantwoordelijkheidsgevoel en een groot gevoel voor hu-

zijn werk, waarin hij energiek en vlijend was. Martin was een lichtend voorbeeld voor zijn vrienden en kenners en bij wie men graag kwam werken.

Bidprentje en foto van Martin v.d. Elzen

04-04-1937 Henk Vos
24 april 1946 - 05 september 1954

12-10-1936 Rien van Creijl
06 mei 1946 -

26-04-1936 Jan Verbiesen
20 mei 1946 - 20 december 1947

26-04-1936 Theo Verbiesen
13 mei 1946 - 20 december 1947

12-01-1937 Willy Heijmans (priester)
02 juni 1946 - 03 september 1949

03-03-1935 Th. Heijmans
16 augustus 1946 - 16 augustus 1961

24-03-1935 G. Heijmans
04 oktober 1946 - 29 augustus 1948

07-05-1935 W. v.d. Plas
05 oktober 1946 - 15 mei 1950

27-05-1936 Gerard v.d. Hanenberg
29 oktober 1946 - 30 april 1949
01 september 1950 -

10-01-1936 Jo Versteijnen
03 december 1947 - 01 augustus 1949

23-05-1938 Antoon Heijmans
09 december 1947 - 18 augustus 1958

27-06-1937 Tonny v.d. Biezen
11 december 1947 - 18 augustus 1958

18-01-1938 Rini Willemen
12 februari 1948 - 09 november 1958

17-03-1938 Cor Timmermans
16 februari 1948 -

26-06-1939 Felix Duffhues
01 september 1948 - 31 augustus 1951

28-06-1939 Gidi Hanegraaf
03 september 1948 - 28 december 1958

05-03-1938 Willy v.d. Elzen
01 mei 1949 -

20-07-1938 Wim van Rosmalen
02 september 1949 - 31 januari 1960

05-01-1940 Wim Heijmans
03 september 1949 - 31 augustus 1955

23-08-1940 Gerard van Hoek
19 juli 1950 - 15 juli 1956

20-08-1940 Jo van Lokven
19 juli 1950 - 06 december 1958

22-04-1941 Piet Duffhues
19 juli 1950 - 09 april 1954

v.l.n.r.: Piet en Felix Duffhues

03-01-1942 Jan Daamen
19 juli 1950 - 16 februari 1968

09-08-1940 Jan van Lokven
27 januari 1951 - 25 november 1957

21-01-1942 Huub Pennings
18 september 1951 - 09 mei 1955

05-05-1942 Henk Savelkouls
21 september 1951 -

14-11-1940 Willy Maas
26 september 1951 - 29 augustus 1954

20-05-1942 Ad v.d. Doelen
28 september 1951 - 22 juni 1954

18-11-1940 Gerard Evers
10 maart 1952 - 25 november 1957

17-10-1942 Frans Vos
20 september 1952 -

16-07-1943 Bert van Alem
20 september 1952 -

07-05-1943 Fr. Hagendoorn
12 juni 1953 - 22 april 1956

23-11-1943 Fr. v.d. Ven
12 juni 1953 - 01 april 1954

25-07-1944 Hans Hagendoorn
12 juni 1953 - 22 april 1956

27-01-1945 Wim de Laat
12 juni 1953 -

15-04-1945 Fred Duffhues
12 juni 1953 - 09 april 1954

16-04-1945 Wim Wijns
12 juni 1953 -

27-04-1943 Tarcisius Schuring
01 september 1953 -

14-10-1943 Arnold van Hoof
08 april 1954 - 21 april 1956

04-09-1944 Henk Ermers
08 april 1954 - 11 augustus 1958

03-02-1945 Jan Groos
08 april 1954 -

10-03-1945 Ger van Venrooij
08 april 1954 - 01 juli 1955

23-08-1945 Guido Schuring
08 april 1954 - 15-08-1958

06-10-1945 G. v.d. Nieuwendijk
08 april 1954 - 15 september 1954
16 mei 1955 - 24 april 1961

17-10-1945 Johan Heijmans
08 april 1954 -

04-08-1946 Henk Pennings
08 april 1954 -

09-04-1945 J. Hanegraaf
14 november 1954 - 23 september 1955

20-01-1946 T. v.d. Vliert
15 september 1954 - 08 mei 1955

03-06-1945 W. Slegers
14 november 1954 - 08 mei 1955

19-04-1947 Willibrord Schuring
15 mei 1955 - 31 augustus 1959

30-09-1947 G. Heijmans
15 mei 1955 -

22-04-1946 C. Swanenberg
10 juni 1955 - 01 februari 1959

06-03-1945 Peter Bekkers
01 augustus 1955 - 01 september 1957

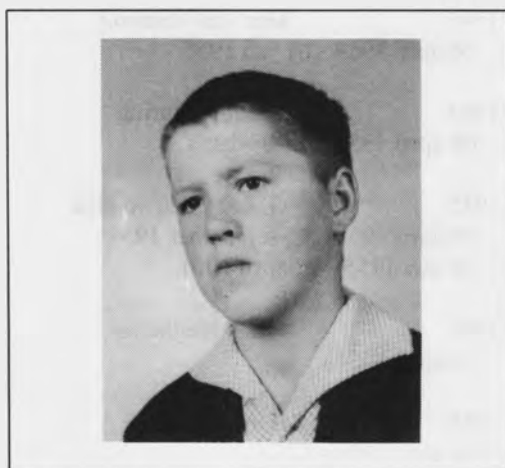
16-03-1945 Joh. Heijmans
21 oktober 1955 -

29-04-1948 Jan de Laat
29 april 1956 -

23-04-1944 C. Versteijnen
24 juni 1956 - 21 september 1958

26-03-1946 Frans Beekmans
24 juni 1956 - 14 augustus 1958
12 september 1961 -

24-04-1947 Jan de Werd
24 juni 1956 - 11 augustus 1958

augustus 1960: Jan de Werd

08-07-1947 Hub. van Deursen
24 juni 1956 - 17 augustus 1958

01-06-1948 J. van Eerd
24 juni 1956 -

07-06-1947 Piet v.d. Berg
25 juni 1956 - 01 februari 1959

15-08-1945 Piet Heijmans
30 maart 1957 -

26-01-1946 Kees v.d. Graaf
30 maart 1957 -

19-09-1946 Joop van Lokven
30 maart 1957 - 16 januari 1961

21-06-1947 H. van Druenen
30 maart 1957 - 29 augustus 1959

02-08-1947 Hub. Pennings
30 maart 1957 - 11 augustus 1958

11-06-1948 Peter Heijmans
30 maart 1957 -

03-07-1948 Sjef van Iersel
30 maart 1957 - 29 augustus 1960

26-10-1948 Bert van Herpen
30 maart 1957 -

20-09-1944 Antoine Heijmans
21 januari 1958 -

29-12-1948 K. Hilderink
21 januari 1958 - 06 april 1961

01-03-1949 T. van Nistelrooij
21 januari 1958 -

10-05-1949 Henk van Nuland
21 januari 1958 -

01-06-1949 Frans Groos
21 januari 1958 -

01-06-1949 Ferd Groos
21 januari 1958 -

Frans en Ferd Groos, de tweelingzonen van Marinus en Jaantje Groos - Vorstenbosch uit de Dorpsstraat, spelen thuis voor priester en misdienaar.

12-11-1949   Adr. van
Hirtum
01 september 1958 -

19-11-1949   Ger.
Heesakkers
01 september 1958 -

26-11-1949   T. van Lokven
01 september 1958 -

01-02-1950   Joost van Iersel
01-september 1958 -

26-09-1951   Guus de Laat
29 april 1959 -

24-02-1951   Joh. De Bijl
13 mei 1959 -

02-03-1951   L. Heijmans
13 mei 1959 -

22-04-1951   Leo van Grinsven
13 mei 1959 -

18-06-1951   Ad van Alem
13 mei 1959 -

02-07-1951   Kees van Eerdt
13 mei 1959 -

10-09-1951   Tini Heijmans
13 mei 1959 -

29-12-1951   Kees van Iersel
26 maart 1960 -

25-02-1952   Wim van Son
26 maart 1960 -

25-04-1952   René Westerlaken
02 februari 1960 -

26-02-1950   Jan van Beekveld
23 december 1960 -

04-04-1950   Chr. van Vugt
23 december 1960 -

31-08-1950   J. v.d. Heuvel
23 december 1960

*Kapelaan Vogels met zijn misdienaars.
Voorop v.l.n.r.: Jan de Bijl, Guus de Laat, Adrie van Hirtum, Ad van Alem, Kees van Iersel, René Westerlaken.*

Staande v.l.n.r.: Kees v.d. Eerdt, Jan van Beekveld, Joost van Iersel, kapelaan Vogels, Jo v.d. Heuvel, Lambert Heijmans.

BIJ DE CONSECRATIE

De consecratie, door mijn moeder altijd “ het midden van de mis” genoemd, was (en is nog steeds) het belangrijkste gedeelte van de H. Mis.

“Nu moet ge goed opletten en naar de priester zien, want als hij de handen over de kelk houdt, moet ge lichtjes bellen en de altaartreden opgaan. (Niet vergeten de bel mee te nemen.) Maak een kniebuiging op de grond vooraleer de altaartreden op te gaan, kniel dan op de hoogste altaartrede. Als de priester buigt, neemt gij met de linkerhand van onder rechts de rand van de Kazuifel en blijft ge gebogen gedurende de Consecratie. Bij iedere Elevatie (opheffing) richt ge de ogen naar het H. Sacrament en ge zegt: MIJN HEER EN MIJN GOD. Geef een klopje met de bel wanneer de priester knielt, een klopje wanneer hij de H. Hostie verheft, wederom een klopje bij de volgende kniebuiging. Evenzo wanneer de priester de kelk verheft. Dan gaat ge terug naar uw plaats, doch eerst een kniebuiging maken in het midden vóór het altaar.”

EEN EXCURSIE ALS BELONING

Onder kapelaan Vogels werd jaarlijks door de misdienaars een excursie van enkele dagen gemaakt naar Leende, Veldhoven of Leuth. Dat misdienaarskamp vond plaats op de boerderijen van de familie Groenen, J. v.d. Palen en H. van Dijk in Leende, de familie J. Klaasen - Verberne en W. Smits - Klaasen te Veldhoven of bij de familie W. Jeukes - van Meurs in Leuth.

Kapelaan Vogels organiseerde dat kamp 16 keer. Voor het eerst in 1945. Voor het laatst in 1961. Kostte dat kamp in 1945 f 115,- in 1961 bedroegen die kosten f 1100,- Hierbij moet natuurlijk wel aangetekend worden dat het kamp in 1945 “slechts” 23 personen telde en drie dagen duurde. In 1961 gingen 56 personen mee gedurende zes dagen.

Kapelaan Vogels liet zich gedurende die excursies vergezellen van een of meer assistenten, vaak onderwijzers van de St. Josephschool. Van het hele gebeuren maakte hij bij zijn vertrek in 1961 eveneens een lezenswaardig overzicht:

1945: 3 dagen Leende	23 personen	f 115,-
1946: 3 dagen Veldhoven	23 personen	f 100,-
1947: 3 dagen Veldhoven	46 personen	f 214,-
1948: 4 dagen Veldhoven	48 personen	f 202,-
1949: 4 dagen Leende	51 personen	f 225,-
1950: 4 dagen Veldhoven	57 personen	f 283,-
1951: 4 dagen Veldhoven	58 personen	f 382,-
1952:	Geen kamp i.v.m. kinderverlamming.	
1953: 4 dagen Veldhoven	38 personen	f 303,-
1954: 4 dagen Veldhoven	35 personen	f 288,-
1955: 4 dagen Veldhoven	36 personen	f 323,-
1956: 4 dagen Veldhoven	31 personen	f 368,-
1957: 4 dagen Veldhoven	33 personen	f 379,-
1958: 5 dagen Veldhoven	45 personen	f 637,-
1959: 5 dagen Veldhoven	44 personen	f 661,-
1960: 5 dagen Veldhoven	48 personen	f 711,-
1961: 6 dagen naar Veldhoven en Leuth		
	met 56 personen. Prijs: f 1.100,-	

Als begeleiders gingen mee:

Toon Dirks (onderwijzer)	10 keer
Jan de Bok (onderwijzer)	9 keer
Jos Eggenhuizen (onderwijzer)	8 keer
Harry Coppens (onderwijzer)	6 keer
Walter v.d. Westelaken (onderw.)	6 keer
Nico Willemen (priester)	5 keer
Leo van Iersel (hoofd der school)	4 keer
Ton v.d. Elzen	3 keer
Johan Razenberg (onderwijzer)	3 keer
Piet Verstegen	3 keer
Ad de Vries (onderwijzer)	3 keer
M.v.d. Pas (onderwijzer)	2 keer
C. Appelman (priester)	1 keer
Antoon van Hoof	1 keer
Leo Kappen	1 keer
H. Timmermans	1 keer
Kapelaan Vogels	16 keer

En dat dit kamp erg in de smaak viel, er gingen zeker in de jaren veertig en vijftig maar weinig mensen op vakantie, blijkt wel aan de deelnemerslijsten. De meeste jongens gingen meerdere keren mee.

Jan Daamen spant de kroon. Als zoon van koster Piet Daamen ging hij tien keer mee. Laten we ook dit overzicht eens op een rijtje zetten:

- 10 keer Jan Daamen.
 9 keer T. v.d. Elzen, W. de Laat, Henk Savelkouls en Wim Wijns.
 8 keer Bert van Alem, Jan Groos en Johan Heijmans.
 7 keer Tonny v.d. Biezen, G. Heijmans, Willy Heijmans en Henk Pennings.
 6 keer Frans Beekmans, Peter Bekkers, Rien van Creij, Willy v.d. Elzen, Joh. Heijmans, Jan de Laat, Wim Heijmans, Cor Timmermans Frans Vos, Henk Vos en Rini Willemen.
 5 keer H. van Druenen, Gerard v.d. Hanenberg, Kees v.d. Graaf, Bert van Herpen, J. van Herpen, Antoon Heijmans, Piet Heijmans, Sjef van Iersel, Frans Kappen, Wim van Rosmalen, Tarc. Schuring, Wiljo v.d. Plas en Ger van Venrooij.
 4 keer Piet Duffhues, Fred Duffhues, Bert van Grinsven, Ferd Groos, Frans Groos, Gidi Hanegraaf, Antoine Heijmans, Peter Heijmans, Theo Heijmans, K. Hilderink, Joost van Iersel, Bert Kerkhof, Joop van Lokven, T. van Nistelrooij, Henk van Nuland, Ad van Alem, Johan de Bijl, Jan Coppens, H. Ermers, Henk van Hassel, Ad van Hirtum, G. Heesackers, Gerard van Hoek, Jo van Hoof, Guus de Laat, Jo van Lokven, T. van Lokven, Hub Pennings, Guido Schuring, Cor Verstegen en Jan de Werd (*Mijn broer Jan de Werd kreeg tijdens zijn tweede kamp heimwee.*)

's Avonds laat is mijn vader hem met de auto gaan ophalen. De volgende dag wou hij weer terug. Dat feest ging toen niet door, herinner ik me nog.)

- 2 keer Jan van Beekveld, Hub van Deursen, Ad v.d. Doelen, Felix Duffhues, J. van Eerd, Leo van Grinsven, Fr. Hagendoorn, Lambert Heijmans, Arn. Van Hoof, Gerard Heijmans, Kees van Iersel, Wim Duffhues,

Kapelaan Vogels en zijn misdienaars.
Voorop v.l.n.r.: Bert van Herpen, Henk Pennings, Jan de Laat, kapelaan Vogels, Pim Heijmans, José v.d. Eerd, Frans Groos.
Staanste v.l.n.r.: Gerard Heijmans, Piet Heijmans, Johan Heijmans, Jo Heijmans, Wim de Laat, Jan Groos, Wim Wijns, Kees v.d. Graaf, Frans Beekmans.

Leo Kappen, Wim Langens, Willy Maas, G. v.d. Nieuwendijk, W. van Nuland, Hub Pennings (jr), Wim van Son, Theo Verbiesen, Jan Verbiesen, Carly Versteijnen, René Westerlaken en Jan van Lokven.

- 1 keer Piet v.d. Berg, Kees van Eerd, Gerard Evers, Joh. Hanegraaf, Joh. v.d. Heuvel, Henk Heijmans, Tini Heijmans, Willibrord Schuring, Cor Swanenberg, Fr. v.d. Ven, Jo Versteijnen en Chr. Van Vugt.

TOT SLOT

Tijdens zo'n kamp werd er van alles georganiseerd.

In 1961 vond er een songfestival plaats, dat georganiseerd werd door "het instituut Jeugdmuziekdagen van het rayon Rosmalen".⁵⁵

Het geheel vond plaats "in een der zalen van hotel-restaurant Jan Klaasen", de boerderij dus van de familie J. Klaasen - Verberne te Veldhoven.

Beschermvrouwe van bovengenoemd instituut was Mevrouw Jaantje Groos - Vorstenbosch. De erevoorzitter was de "hoogedelachtbare Heer Pierre de Kuster". In het erecomité zat o.a. "de weledelzeergeleerde Heer W. v.d. Westelaken, docent aan het Holy Joseph College, Rosmalen-city".

De jury werd gevormd door de onderwijzers Jos Eggenhuizen, Harry Coppens en Toon Dirks.

Elke deelnemer zou twee nummers zingen, een vóór en een na de pauze:

Joost van Iersel:	Mylord en Kom
Frans Groos:	Non de rien en Succu, succu
Karel Hilderink:	Barcelona en Een café zonder bier
Guus de Laat:	Chevaliers de la table ronde en Wat een geluk
Tini van Lokven:	Corina en Barcelona
Lambert Heijmans:	Ben you by en O, Carol
Kees van Eerdt:	Show, show Bambina en Marina
Gerrit v.d. Berg:	Marina en Rock and Billy

⁵⁵ Programmaboekje van het songfestival te Veldhoven in 1961 + entreebewijs voor Henk de Werd. Archief Henk de Werd: Archiefdoos S = Scholen in Rosmalen: map St. Josephschool / Krommenhoekschool

Kees van Iersel:	Ben you by en Marina
Wim van Son:	Jij moet gaan en Kom van dat dak af.

Het programmaboekje bevat twee mooie reclames. Met een ervan wil ik dit verhaal besluiten:

GEBROEDERS GROOS
Kwaliteit staat bovenaan
Koop bij ons, U bent voldaan.
Speelgoed en andere snuisterijen
En daarbij nog vele lekkernijen.

Henk de Werd

*Domine, non sum dignus
Heer, ik ben niet waardig*

M'N UURSTE BROEK EN HET ROZENHOEDJE

In jaargang 8 nummer 1 van 1998 en in jaargang 9 nummer 2 van 1999 hebben we al eerder kennis gemaakt met enkele voordrachten van Ciska van Erp 'Uit de oude doos'. Na de Kerstviering bij "D'n Beer" eind vorig jaar liet Ciska me weten dat ze nog iets had wat misschien wel iets was voor de Rosmalla. Een tijdje daarna heb ik haar een bezoek gebracht en nog maar nauwelijks binnen of de eerste voordracht werd in recordtijd, zonder ook maar even te haperen, ten tonele gevoerd en onmiddellijk gevolgd door nummer 2. Ook in 2003 geeft zij eens te meer blijk dat de tand des tijds nog steeds geen vat heeft op het feilloos functioneren van haar geheugen en in deze niet onderdoet voor de computer.

Harry Coppens

M'N UURSTE BROEK

Ik waar 'n jaor of vier -
waor is den téd gebleven.-
Ik liep nog steeds in rökken,
nie in broek,
mar ik wier 't zuutjes beu
in mèskeskleer te leven
en vroeg aon Sunterklaos
m'n uurste jongensbroek.

En 't wier dan Sunterklaos,
ik zal 't nooit vergeten.
De heilige man ree hil veul
suikergoed en koek,
speklaosie, marsepein,
te veul om op te eten,
en dan, m'ne schoonsten droom:
m'n uurste jongensbroek.

Verdimme, wè'n genot
in 'n echte boks te steken.
Dè kennen de mèskes nie,

daor moete 'n jongen vur zèn.
Verdorie, 't dee me deugd
es al die mensen keken
en 'k vuulde me op straot
'ne groote mins in 't klèin.

De beentjes lekker vrij,
vergimd dan kunde klimmen.
En in 'ne wip zaa'k op 't hek
bè 't erf van boer van Hoek.
Oei, oei, daor kwaam ineens
d'n hond aon vergimme
en ik spolderde in 't slijk
mi 'n scheur in d'uurste broek.

'k Ha mi m'ne klak al gaauw.
't slijk wè afgeveven,
mar och, de scheur die bleef
en goeie raad waar duur.
Ik docht: Straks kréé:g ik sleg
en wor ik utgekeven.
Wè hà'k 't toch benaauwd,
m'ne kop waar rood es vuur.

Nee, dè hà'k nooit gedacht,
dè'k diejen dag zò blère.
M'ne zakdoek vrong ik ut,
't liek wel 'ne schoteldoek.
't Wier aovend zuutjesaon,
och heere wè'n misère.
Ik moes, ik moes naor huis
mi'n scheur in m'n uurste broek.

Zó kwaam ik bè moeders aon,
'k vuul nou m'n hart nog kloppen.
M'nen hemdslip bемmelde
es 'n vlègske deur de scheur.
Ze zaag 't ocherm al aon
hoe 'n gat er viel te stoppen
en keef: "Mar jongen toch"
en naam me in verheur.

Toen zin ze : “En nouw te bed
en er wurt gin pap gegeten.”
En ze trommelde m’n bats
zó plat es oliekoek.
Mar ‘t allerergste kwaam ik
smèiriges pas te weten.
Ik moes naor de kiepkesschool
in rökske , nie in broek.

Wè is d’n innen dag
toch anders es d’n andere.
‘t Holp nie of Soeur Marie al zee:
“Toe treur mar nie.”
Gòdimme, ‘t is ok wreed
wir van geslacht verandere.
Nò jongensbroek
weer mèskeskleer! Mardi.

Hoe gaoget mi’ne mins -
zo laache, zo weer blère-
Nò regen zonneschijn,
‘t veraandert mi ‘ne vloek.
Goddank, ‘t wier beter,
‘t wier vreugde nò misère,
toen ik weer m’n beentjes schoot
in m’n uurste jongensbroek.

Krèk twèntig jaor daornò,
God mag er oew veur bewaore,
‘t goei leeve waar vurbè,
‘ne kwooie téd kwaom aon.
‘k Wier op ‘ne keer toe
over m’n oor en haore
verlekkerd op ‘n meid
en zò dan trouwe gaon.

De zwarte trouwboks
hà’k al dapper aongetrokken.
Toen zaag ik in ‘n laoi,
hil achter in ‘ne hoek,
m’n lang verloren schat -
ik waar er van geschrokken-
‘t waar es ‘n relikwie:
m’n uurste jongensbroek.

‘k Zaat weer inins terug
in m’n schoon kinderjaore.
Ik zaag m’n èige weer
in m’n uurste bruukske staon
De scheur vol groot verdriet,
dè toen nie kos bedaore,
keek me aon es ‘n schreeuwend oog
dwars deur de zulder aon.

Dè bruukske wier vur mèn
‘nen engel ut Gods glorie.
Ik schoet m’n trouwbroek ut,
m’n weekse broek weer in.
Die vrijgezellenboks
zaat zò gemak, verdorie.
En wie zee:”Jao ik wil”
mi puure tegenzin?

Ocherm. ‘t waar te laot”
‘t rijtuig kwaam aongereje.
Gin moederlief,
gin klaoge, gin gevloek.
Ik trouwde, ochot-ocherm,
en ‘t wier goed ingeweje,
mar ik verwachtte ‘n scheur
lijk in m’n uurste broek.

Nou zee’k ‘n jaor getrouwd,
mar moes ik op bloote knieën,
van hier af krùipen
tot in ‘t heilig laand
um kéénd te zijn, ik dee’t,
want potverdrieë,
wie draagt de broek in huis?
M’n vrouw, ‘t is grote schaand.

Och, es ik soms denk
aon scheuren in mijn leven,
dan treur ik stillekens
in ‘nen hoek.
Dan denk ik aon de les
me vruuger eens gegeven,
aon ‘t uurste groot verlies,
m’n uurste jongensbroek.

HET ROZENHOEDJE

Vroeger leefden we eenvoudig,
behoefden waren niet zo groot.
Het was gezellig in de kamer
als moeder de gordijnen sloot.

Een kopje thee, een kopje koffie,
soms werd er chocola gezet.
Vader lezend, moeder breiend
en dan samen vroeg naar bed.

Een enkele keer kwam er visite,
oom en tante of een buur.
Die kwamen dan al ver voor achten
en het werd nooit later dan elf uur.

Die avonden in menig kamer,
toen nog zonder TV,
waren desondanks gezellig,
ieder nam er vrede mee.

Het leven had zijn vaste regels,
de dag die had een vast patroon.
Wat je nu belastend voorkomt
vond je vroeger heel gewoon.

Een der vele vaste dingen,
in de oktobermaand althans,
was voordat we gingen slapen,
het bidden van de rozenkrans.

Vijftig keer het weesgegroetje,
een onze vader tusendoor.
En de snelste der familie,
wel de snelste die bad voor.

De rozenkrans gleed door je vingers,
vijftig kraaltjes, makkelijk zat.
Een enkele ging knikkebollen
als hij het rozenhoedje bad.

Tot slot de litanie nog,
veertig keren bid voor ons.
Op het einde van het bidden
was er enkel nog gegons.

Dan zei ieder: "Wel te rusten"
Het kacheltje ging dicht.
't Rozenhoedje voor het slapen
was voor velen een roomse plicht.

Ciska van Erp

BIRGITTINESSENRING, EEN GOUDEN VONDST

Tijdens archeologisch onderzoek te Utrecht werd door Arno v.d. Brand een gouden ring uit de 2^e helft van de 15^e eeuw ontdekt in een beerput van het voormalig Birgittijnenklooster Maria Wijngaard (1484 - circa 1600) aan de Nieuwe Kamp te Utrecht, een 'kleindochter' van Mariënwater te Rosmalen. De vondst is volgens de Utrechtse wethouder Van Zanen van grote waarde, omdat dergelijke ringen niet eerder in Nederland zijn aangetroffen. Op de bovenkant is in reliëf het gelaat van Christus met doornenkroon afgebeeld (de doek van Veronica), aan de zijkanten geflankeerd door

de zegenende hand van God en een duif die de Heilige Geest symboliseert. De ring is aan de achterzijde in Gotisch schrift voorzien van de naam 'Beatris', de vermoedelijke eigenaresse.

Namens het bestuur van de *Societas Birgitta Europa* was Dorry Derhaag Doomernik (voorzitter van de Heemkundekring Rosmalen) op 5 september uitgenodigd bij de presentatie in het Centraal Museum te Utrecht.

Martien Veekens

EXCURSIE HEEMKUNDEKRING ROSMALEN 2003

NAAR HET PLATEAU-LANDSCHAP VAN ZUID-LIMBURG

Waar moet je naar toe als je met de leden van je heemkundekring een uitstapje maakt? Kies je, de doelstelling van je vereniging indachtig, voor een uitstapje waarbij geschiedenis het belangrijkste is, of kies je voor een tocht door een mooi landschap? Bij de tocht die we op woensdag 11 juni naar Zuid-Limburg maakten, kwamen beide criteria ruimschoots aan bod. De geschiedenis kwam aan bod met het ritje met de oude stoomtrein en het daaraanvolgende bezoek aan het industrie-museum in Kerkrade. Van het mooie landschap genoten we bij de tocht door Zuid-Limburg. Chauffeur Piet stuurde zijn grote bus bekwaam over de smalle landweggetjes zodat we met de regelmaat van een klok konden genieten van de prachtigste vergezichten.

KOFFIE MET LIMBURGSE VLAAI

Om half negen reden we zuidwaarts, richting Grathem. Ongeveer anderhalf uur later leverde chauffeur Piet ons af bij zaal Geraats, waar de organisatoren van de tocht ons trakteerden op een heerlijke kop koffie en een stuk onovertroffen Limburgse vlaai. Over de weg via Koningsbosch, deze weg ligt voor een deel op Duits grondgebied, kwamen we in Brunssum. Deze stad heeft een modern aanzien. Behoudens wat eenvoudige woningen van mijnwerkers en de wat grotere woningen van hun bazen, standsverschil moest er immers zijn, is er nog maar weinig te zien van de Staatsmijn Hendrik die vanaf het begin van de twintigste eeuw tot omstreeks 1960 het beeld van de stad bepaalde.

Daarom vlug verder naar het Drielandenpunt bij Vaals. In de volksmond heet Zuid-Limburg

een heuvellandschap, volgens de aardrijkskundigen is het echter een plateau-landschap. De hoogteverschillen zijn ontstaan doordat beken en riviertjes, onder andere de Geul, diepe kloven in het plateau hebben uitgesleten.

Bij Vaals bracht chauffeur Piet ons gezwind naar het beroemde Drielandenpunt. Vanuit de verte konden we de drie stenen van het beroemde punt zien. Het punt met de drie stenen is echter een toeristisch punt. Het geografische Drielandenpunt ligt ongeveer tweehonderd meter zuidelijker en wel bij grenspaal 193.

MILJOENENLIJNTJE

Na in het restaurant van de bekende Wilhelminatoren een heerlijke broodmaaltijd genuttigd te hebben, kwam het gedeelte wat ik het mooiste en interessantste van de dag vond. De rit door het Vijlenerbos en daarna over het plateau van het mergelland. Tijdens deze rit hadden we het ene mooie vergezicht na het andere. Een tocht die het waard is om hem een keer met eigen vervoer over te doen!

Precies om half drie zette chauffeur Piet ons af bij het stationnetje van Vijlen. Op dat oude stationnetje stapten we in een echte stoomtrein om over het niet meer door de NS gebruikte Miljoenenlijntje, naar Kerkrade te rijden. Dit lijntje, op aandringen van de Maastrichtse industrieel Petrus Regout vanaf de jaren veertig van de negentiende eeuw aangelegd, kostte destijds een miljoen gulden per kilometer. Voor die tijd al een kolossaal bedrag. Nu wordt het lijntje gebruikt door een stichting die er, voor de toeristen, een oud stoomtreintje laat rijden. Deze treinrit deed mij denken aan de treinritten die ik in de jaren veertig maakte als ik in Heerlen op

familiebezoek ging. Alleen zat ik nu op de pluche-banken comfortabeler dan zestig jaar geleden op de houten banken van de toenmalige treinwagons!

Voor degenen die er belangstelling voor hebben, op het stationnetje van Simpelveld is een tentoonstelling over de geschiedenis van het Miljoenenlijntje. Tijdens het bekijken van deze tentoonstelling kwam bij mij de gedachte op dat het Miljoenenlijntje een voorloper is van de huidige Betuwelijn. Het Miljoenenlijntje, anderhalve eeuw geleden er doorgedrukt door een aantal Maastrichtse notabelen, was eigenlijk van meet af aan verliesgevend. Zoals de zaken er nu voor staan, wacht de Betuwelijn, er doorgedrukt door enkele Rotterdamse havenbaronnen en ministers van Verkeer en Waterstaat, eenzelfde lot als het oude Miljoenenlijntje. Misschien scheurt daar over enige tijd een nostalgische TGV over de rails om de toeristen in sneltreinvaart van Rotterdam naar de Duitse grens te brengen.

INDUSTRION

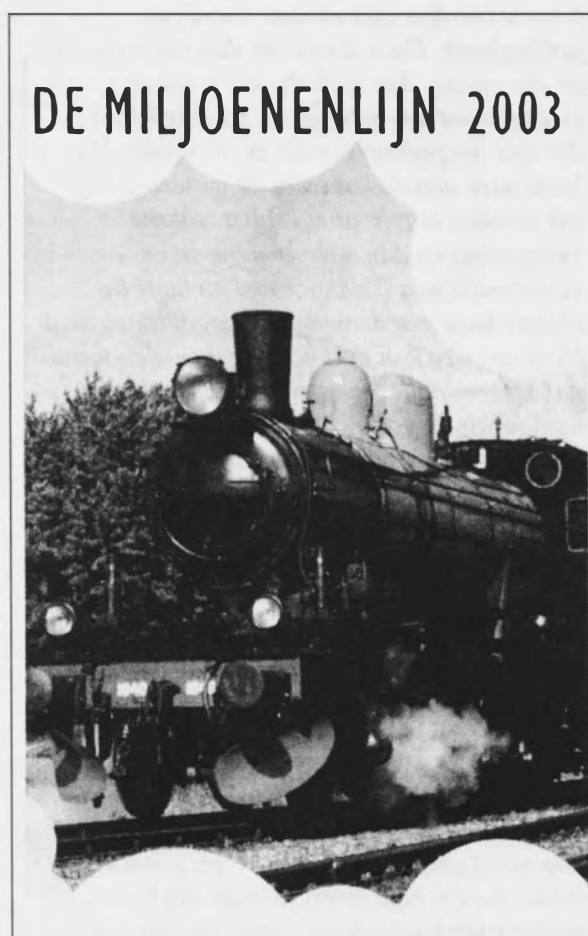
Na de treinrit nog een klapper! Het industriemuseum in Kerkrade. In dit museum kregen we een indruk van de geschiedenis van de techniek. Het begon allemaal met stoommachine van James Watt. In een andere zaal werd de geschiedenis van de Limburgse mijnbouw uit de doeken gedaan. Al heeft de mijnbouw in Zuid-Limburg slechts een goede zestig jaar geduurd, deze tak van de zware industrie heeft een geweldige stempel gedrukt op het maatschappelijke leven in dit deel van Nederland.

Het was zoals bij veel interessante zaken, voor we er erg in hadden tikte het klokje van gehoorzaamheid. Weer in de bus bracht chauffeur Piet ons gezwind naar Thorn, het witte stadje dat gelegen is aan een van de vele gaten waar in een niet eens zo heel ver verleden veel grind gebaggerd is. Bij een van die grindgaten konden we de wel vijftien meter

hoge bouwsels ontwaren van het zandkastelenfestijn dat daar toen plaats had. In de eetgelegenheid Oad Thoeear (= Oud Thorn) versterkten we de inwendige mens. Onder het genot van een lekker wijntje, of bij anderen een pilsje, wit biertje of een Trappist, kwamen de tongen pas goed los. Tijdens het eten babbelden de deelnemers aan de tocht honderduit, zodat we elkaar goed leerden kennen.

Om 19.00 uur stapten we in de bus voor de terugreis. Om 20.30 uur zette chauffeur Piet ons af op de plaats waar we precies twaalf uur eerder aan de tocht begonnen waren!

Wil Smulders

Met de Miljoenenlijn op stap

VOOR U GEHOORD - 31

Vruger zaat er volop vis op de Rosmollese witteringe, zo ès snoek, baars, louw en ok pollinge. Om te visse moeste wel 'n vergunning hebbe en dè ha'n wij dus nie en streupe moegde alted. De meeste visse wiere gevange mi grote nette, waorgorre en zeege. Es wij ginge visse dan makte wij zelf 'ne hengel van 'ne boonstaak. Mar wij visten meestal op polling en dè ging hel anders. We ha'n 'n lang koord, zo lang es de breedte van de wittering, 'ne meter of acht en daor hinge dan 'n stuk of 6 korte lèentjes aon mi aon 't end 'ne pollinghaok. Daor dinne wij dan unne pier aon en die moeste dan krèk tusse z'n vel en z'n vlis steeke, want dan ging ie nie zo vlug kepot en die viet 'ne polling eerder es 'ne dooie. Die lèent wier aon de kant van de wittering waor wij stonden aon 'n aongespitst stökske vastgemakt en dan wier er unne steen vastgemakt aon 't aander end en naor de andere kant van de wittering gegooit, zo dè dè lèent nie weg kon drèève. Dè gebeurde ammaol pas nò zonsoudergang en vur zonsopkomst haolde wij de polling eraf. Overdag wier er nie op polling gevist want dan leupt ie nie. En mi volle maon en mi schraole hooge wend kunde beeter thuis blèève want dan leupt polling nie. Dè waar goei eete, mar mi 'n toffel vol vollek zo es bè ons, waar es d'n deksel er af gong de pan al leeg eer d'n wassem aon de zulder waar.

Jan van Kaot Mik, zo ès ze in 't durrep wurt genoemd, woont in 'n gehuchtje nie wijd van Rosmolle en dan ok nog 's hellemaol achteraf. *In dè gehuchtje is Onze Lieve Heer nog nooit geweest.* Erges is 't 'ne gelukkige mins, die z'n èige leventje leidt. Hij laot Gods wotter over Gods akker loope. En van iedere dag moete mar zien te maake wètter van te maake is. *God mak d'n dag en wij gaon er*

dur, heurde hum wel ins zegge. En aon Gods zegen is alles gelegen. Dè's wel waor, mar ge moet er zellef ok wel wè vur doen. God gift de koei, mar nie bè de hores. God gift de veugelkes wel te eete, mar ze moete er wel vur vliegen. Het is nie zo dè ge oewen bek mar open hoeft te haauwe en de gebraoie veugelkes vliegen bè oew binne. Ons moeder zin altèd: *God gift ieder veugelke wel te eete, mar hij brengt 't nie naor hullie nestje.*

Trui van Hanmoete die is echt zò féén es gemaole poppestront. Die bidt zogezeed Onze Lieve Heer van 't kruis af. Mar ge weet ok wel dé ge van fèèn minse en motregen 't hardst wordt bezèkt. En d'n duvel laacht al in z'n vuistje, want féén minse zèn de mèn, zittie. D'r zèn d'r tegesworig wel voort veul die denke dè ze alles weete en mi detter hogere machte zèn die de wereld regeere, moete bè hullie nie aankome. De mens wikt, mar God beschikt of zo ès ze vruger ok zin ne: *De mins mak d'n almanak, mar God 't weer.* Heur aauwdste bruur haauwet er op dè Onze Lieve Heer nie op alle slekke zout li en is zo nie *of ie poft wel 'n miske.* (deur de vingers zien). Janoom zin altèd: *Haauwet God vur ooge en de vrouw in d'n èrrem, 't uurste is zalig en 't twidde is wèrrem.*

Hulliej jongste bruur, die neemt 't nie zo naauw. Die schippert 'n bietje mi 't geloof. *Hij probeert d'n duvel en Onze Lieve Heer in èèn glas te bannen.* Hij is net zo kerks es 'ne hond klippels., mar 't is ginne huichelaar. *Hij gift Onze Lieve Heer gin beschimmeld brood.* Hij stû in 't durrep dan ok goed aongeschreve. Zèn er probleme, dan zet hij z'n beste beentje vur um 't tot een goei èind te brenge. Hij krééget altèd vur mekaor. Mar hij hi dan ok wel 'n gezond boerenverstand en is nie krèk op z'n

aachterhoofd gevalle. *Hij is zo dettiej Onze Lieve Heer nog 'ne vlasse baard aon dû.*

Dieje van Driek van Kriste is net zo lui essie dom is. Van z'n ooge open doen wurte ie al meug en hij wurte pas echt wakker essiej aon de toffel zit. Er zèn er dan gin die hum bè kunne beene. Smèirges krédde 'm mi moeite aon de start. Dan heettie iets weg van 'ne auto die daor in de winter ok wel 's laast van hi. Essie uiteindeluk eens beneeje is, dan issie d'n uurste téd nog mi ginne riek te voeiere. Nog halllef slaopend sloeft hij naor de wèrme stal waor de hongerige koei hum brullend verwelkomme. Nao dettie de ligplaots van de koei wé opgestraauwd hi, vat ie 'ne emmer en krupet onder de koew um ze te melke. En terwijl dettie zo, nog steeds halfslaopend, mi zunne kop teege dè wèrrem koeielijf aon li, valle z'n ooge wel 's dicht. Meestal gaon ze weer op téd open, mar vurrige week wier ie pas wakker toen ie al aachterover in de groep laag en ok nog 'ne halve emmer romme over hum heen waar gevalle. 't Waar net een hermelijntje, van aachteren bruin en van veuren wit. Hij ha echt nie zitte slaope, mar die koew hattem onverwaachts 'ne trap gegeeve, zinnie. Hj ha wel in de gaate dètter gin gelovigen waren die hum steunden. En durrem zinnie beu:s: "Es ge mèn nie gleuft, dan loopt mar mi oewe kop teege de muur, dan kunde 't vuule." Hij is echt mi gin pèird vurut te kréége. *Hij is nog te lui um Onze Lieve Heer goeiendag te zegge. Van werke zittie, gaon de beste pèird nog kepot en die hèn nog wel ijzer onder d'r voete. En die 't hardste werke, woone in de klènste hùskes. En wie de kreuge utgevonde hi, die moesse ze vandaag nog op kneupe. Daor kredde alleen mar lang érrem en groote neusgaote van. Ik hé al eerder gezeed dettie behalve lui ok nog dom is. Hij is echt zo dom ès 't pèird van Onze Lieve Heer. Ge moet 't er mi 'ne kreuge inkruie. Ge kunt hum wel wijs maake dè Onze Lieve Heer Jonnus hiet of dettie in de Peel turrefstû te steeke.*

Mi 't woordje *zat* kunde eigeluk twi: kante op: *zat* hebbe en *zat zèn*. Es ge *zat* het dan hedde dus genog en moet er niks mèr bè. Es ge hil veul eet, dan worde wel dik, mar ge wordt er nie *zat* van. Es ge meer es genog het gedronke, allinnig es ge bier of wijn het gedronke natuurlijk en nie van romme of limonade, dan bènde *zat* en hedde er dus *zat* gehad. *Genog is meer es veul*. (Wie véént dettie genog hi, die is tevreeje, mar die veul hi is nog lang nie altèd voldaan.) *Genog li op 't kerkhof*. (Unne mins hi pas genog essie dood is) Of iemes al of nie *zat* is, 'n stuk in de kraag hi of 'n snee in de neus, kunde meestal wel zien aon z'n loope of anderswel aon zonne praot, of allebei. Hij dubbeltongt en slû wartaol ut die kant noch wal rakt. Zeker is dè ge ze nie allemaol over ene kam kunt scheere. Sommigen zèn min of meer lollig, mar er zèn er ok die unne kwaoije dronk over zich hebbe en strééjlek worre, unne hoop herrie maake en ok nie meer naor huis wille. Ge het ze in alle soorte.

Ge moet ze mar ins zien loope es ze zo *zat zèn* es 'n pinneke, over of neeve de weg waggelend van hot naor aar op weg naor huis waar ze met open armen worden ontvangen. Van iemes die 'm goed gerakt hi zegge ze ok wel dettiej aongeschote is. Unne aongeschote haos is wel gerakt mar hij kan nog wel loope. Heettum iemes goed gerakt dan leupt ie net es 'ne aongeschote haos. Onze buurman lust er ok wel pap van. Hij is altèd *zat* of onderweges. En dè's al erreg genog, mar de taol die'tie dan utslû, en normaal kumt er gin verkeerd woord over z'n lippe, doen je hare ten berge rijzen. En de volgende dag hoefde hum daarover nie aon te spreeke, want daor weettie dan niks meer af. En dè heurde nog dik bè minse waor ge dè nie van verwacht. Mèn vodder zi dan: "*Wetter nuchter in zit, kumt er zat ut.*"

Harry Coppens

HEEMKUNDEKRING ROSMALEN

DANKT ZIJN SPONSORS

- Heijmans Nederland BV
Graafsebaan 13, 5248 JR Rosmalen
- Woningstichting De Kleine Meierij
Weidestraat 2, 5241 CB Rosmalen
- Bouwmans Oliehandel BV
Westeind 3, 5245 NL Rosmalen
- Brasserie Restaurant 'De Coelenborgh'
Schoolstraat 34, 5243 VC Rosmalen
- Van Creij & Van Hoek BV
Huisbergenweg 6, 5249 JR Rosmalen
- Eijkelenburg Dura Bouw BV
Stationsplein 1, 5241 GN Rosmalen
- W. Gloude-mans BV
Hintham 117a, 5246 AE Rosmalen
- Sanidrôme Van Grinsven BV
Raadhuisstraat 4c, 5241 BL Rosmalen
- Aann.bedr. P. Hoedemakers en Zn BV
De Grote Elst 40, 5246 JP Rosmalen
- Huijbregts Notarissen
Hoff v. Hollantlaan 5, 5243 SR Rosmalen
- Piels BV
Friezenstraat 7, 5249 JT Rosmalen
- Boek- en Kantoorvakhandel Robben
Molenhoekpassage 23, 5242 CZ Rosm.
- Hoveniersbedrijf Sequoia
Polluxstraat 4, 5243 XJ Rosmalen
- Foto Stijntjes
Molenhoekpassage 4, 5242 CZ Rosmalen
- Timmers Bouwbedrijf BV
Heikampweg 6, 5249 JX Rosmalen
- Gebr. Voets Weg- en Waterbouw
Vinkenveld 4, 5249 JP Rosmalen
- Café 't Zonneke
Hintham 36, 5246 AC Rosmalen
- Rosmalen Bouw
Saffierborch 32, 5241 LN Rosmalen
- René Holweg Transport BV
Eikenburglaan 9 a-c, 5248 BJ Rosmalen
- Grieks Speciaal Restaurant
Rodenborchweg 35, 5241 VN Rosmalen
- Venrooij Installatie Techniek BV
Heikampweg 3, 5249 JX, Rosmalen
- Ginderzande BV
Raadhuisstraat 51, 5241 BK Rosmalen
- A.C.A. Driessen
Handelskade 11, 5211 TH, 's-H.bosch
- Spar Langenhuysen
Hoogstraat 64, 5241 CT Rosmalen
- Dhr J. Verbiesen
Molenstraat 34, 5242 HA Rosmalen
- Dhr Th. Heijmans
Oude Baan 39, 5242 HT Rosmalen
- Dinos BV
Weidestraat 2, 5142 CB Rosmalen
- Apotheek Rosmalen-Berlicum
Oude Baan 9, 5242 HT Rosmalen
- Haarmode Peter van Wanrooy
Striensestraat 15, 5241 AW Rosmalen
- Soos Satisfaction
Fort Alexanderstraat 31, 5241 XE Rosm.
- V.H. Infra BV
Postbus 58, 5240 AB Rosmalen
- A.G.H.J. van Zuijlen
Dorpsstraat 41, 5241 EA Rosmalen
- Donatus Ond.Verz.Mij
Hoff van Hollantlaan 8, 5243 SR Rosm.
- Horeca Belangen Vereniging Rosmalen
Amstellaan 70, 's-Hertogenbosch
- Dierenspecialzaak v.d. Berg
Oude Baan 3, 5242 HT Rosmalen
- Croonen Adviseurs BV
Postbus 435, 5240 AK Rosmalen
- Linnenbank Elektrotechniek BV
Biestkampweg 15, 5249 JV Rosmalen
- Ginderzande BV
Raadhuisstraat 51, 5241 RK Rosmalen
- Electro World Verhallen
Verl.v.Meeuwenstr. 2, 5241 TG Rosmalen
- Boundless Business Consultancy
Veemarktkade 8, 5222 AE 's-Hertogenb.